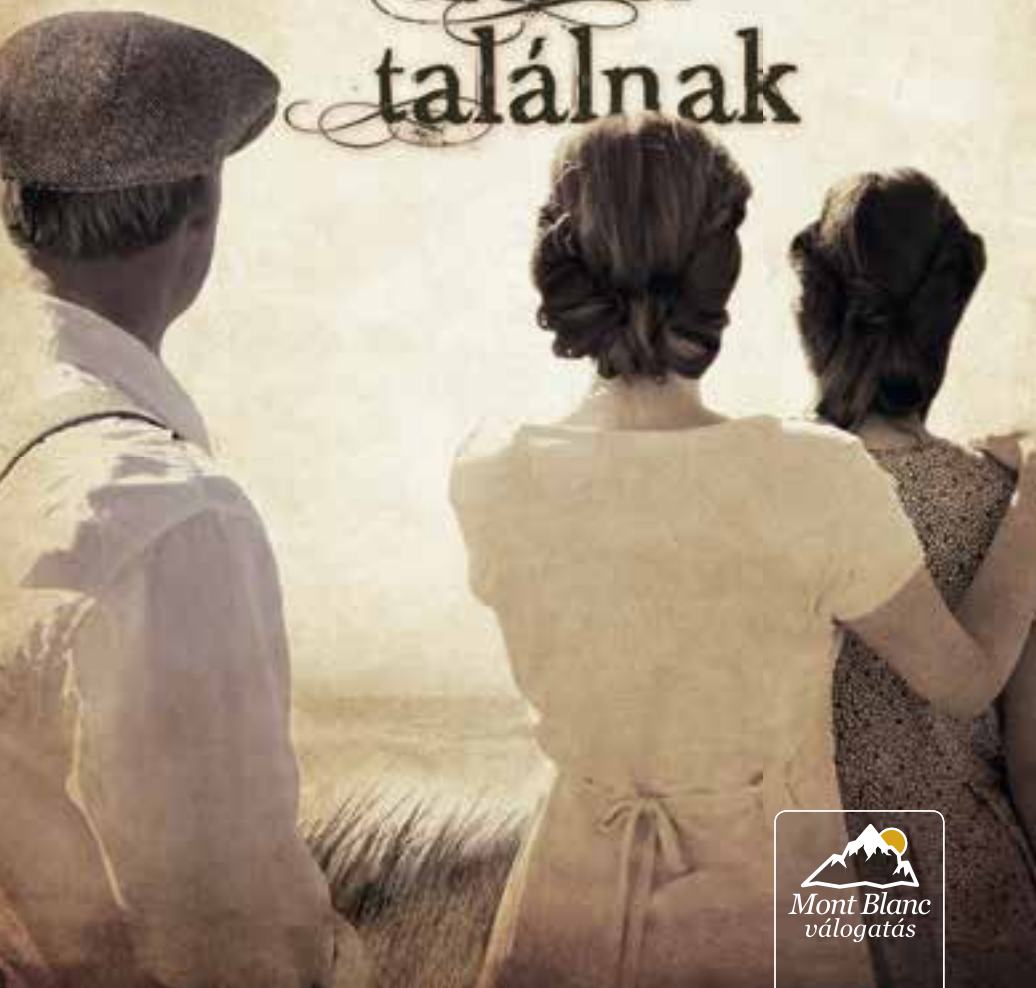

AZ ÁLMOK BANDÁJA SIKERSZERZŐJE

Luca Di Fulvio

AMIKOR
az álmaink
ránk
találnak

Három élet Két világ Egy új kezdet

1913-at írunk, és a Buenos Airesbe tartó hajó második esélyt ad három fiatalnak.

A szicíliai Rocco magára vonta a helyi maffia haragját, amikor megtagadta azt, hogy a nagy tiszteletre méltó társaság szolgálatának szentelje az életét.

Rosetta egy szicíliai falu kegyetlen donjával merészelt szembeszállni, de alig élte túl az őt ért erőszakot.

Az orosz zsidó kislány, Raquel egy pogrom egyetlen túlélője, kinek legdrágább vagyona a szülei szeretetének emléke.

Azonban az élet a szép Új Világban is majdhogynem legyőzhetetlen akadályok elé állítja őket...

Az Amikor az álmaink ránk találnak egy jobb világ és egy jobb élet keresésének története, egy festményszerű eposz erős karakterekkel, akik életük álmát igyekeznek megvalósítani. Sokszínű tapasztalataik megérintik és sokáig nem eresztik az olvasó szívét.

© picture alliance / Frank May

LUCA DI FULVIO Rómában él, és itt is dolgozik íróként. Mielőtt az írásnak szentelte magát, Andrea Camillerinél tanult dramaturgiát a Silvio D'Amico Színművészeti Akadémián. Az Álmodók bandája, A lány, aki megérintette az eget és A fiú, aki éjjel meglátta a napot című regényei hónapokon át a Spiegel bestsellerlistájának első helyein álltak.

Tudjon meg többet a könyvről:
www.facebook.com/montblancvalogatás

„Ragyogó, izgalmas és megindító könyv,
varázslatos szereplőkkel.”

Spiegel

„Hatásos képekkel operáló eposz erős
és kiemelkedően egyedi karakterekkel.
Egy felkavaró és megrázó történet az
álmok megvalósításáról.”

Kleine Zeitung

„Drámai történelmi regény, megindító,
filmszerű elbeszélés. A bestsellerszerző
Luca Di Fulvio tényekből és fikcióból
tragikusan szép és sűrű atmoszférájú
regényt sző, mely egyszerre kalauzolja
végig az olvasókat az argentin főváros
történelmén, kultúráján és életén.”

Buchjournal

„Ez a regény nem keveset követel meg
az olvasótól, mégis letehetetlen.”

Donaukurier

„Luca Di Fulvio az újrakezdésről, a
hatalomról és a szerelemről ír, közben
a társadalom gonosz, kegyetlen oldalát
is megmutatja.”

BLV Wochenzeitung

Luca Di Fulvio

AMIKOR
az álmaink
ránk
találnak

— részlet —

1.

Alcamo, Szicília

– Ribanc.

Rosetta Tricarico emelt fővel lépdelt Alcamo szűk, poros utcáin anélkül, hogy hátrafordult volna.

– Szégyentelen ribanc – mondta egy másik, tetőtől talpig feketebe öltözött öregasszony, akinek az arcát pergamenszerűvé tette a könyörtelen szicíliai napsütés.

Rosetta egyenesen haladt tovább a pipacspiros, lobogó ruhájában, mezítláb.

A kocsmánadteteje alatt, az egyik kis asztal körül egy csoport férfi ült, a sapkájuk ellenzőjét a homlokukba húzták, fehér ingük gallérja zsíros volt a bőrüktől, elnyűtt zsebű, fekete mellényt viseltek, borostások voltak, és úgy néztek rá, mint holmi zsákmányra. Az egyikük fekete, nyálkás dohányt köpött ki a földre.

– Hová szaladsz? – kérdezte a kocsmáros, miközben a kötényébe törölte a kezét.

A férfiak nevetgéltek.

Rosetta elhaladt mellettük.

– Azt mesélik, ma éjjel a farkasok lemerészkedtek a hegyekből – jegyezte meg az egyikük, miközben egy pohárka aszút szűr-csölt.

A férfiak újra nevettek.

– Szerencsére az én nyájamat nem bántották – folytatta a férfi.

– Ezek a farkasok a ribancokra vadásznak, nem a derék keresztényekre – jegyezte meg a kocsmáros, és ezzel mindenki egytételt.

Rosetta háttal nekik megállt, ökölbe szorította a kezét.

– Mondani akarsz valamit? – kérdezte kihívóan az egyikük.

Rosetta nem mozdult, remegett a haragtól. Aztán folytatta az útját, amíg a San Francesco d’Assisi-templomhoz nem ért.

Akár egy fúria, úgy rontott be a plébániára, és Cecè atya, a plébános elé toppant.

– Hogy engedhet meg ilyesmit? – majdnem ordított, kivörösödött a haragtól. Bár csupán húszéves volt, egy felnőtt nő erejét sugározta. Fekete, csillogó haja, akár egy holló tolla, kibontva hullott a vállára. Szeme villámokat szórt, mint a fekete parázs, amelyet sűrű szemöldök keretezett. – Hogy hunyhat szemet ilyesmi fölött Isten embere?

– Miről beszélsz? – kérdezte Cecè atya, kellemetlenül érezve magát.

– Nagyon jól tudja!

– Csillapodj!

– Ma éjjel tíz birkámat ölték meg!

– Á... erről... igen – hebegte a plébános. – Azt beszélnek, a farkasok voltak...

– A farkasok nem késsel ölik le a birkákat!

– De leányom... hogy mondhatasz...

– A farkasok megeszik a birkákat! – folytatta Rosetta. A szeméből kétségbeeséssel vegyes dühöt lehetett kiolvasni. – Megeszik! Nem hagyják őket a földeken. – Ökölbe szorította a kezét, amíg el nem fehéredtek a bütykei. – De ezt maga is nagyon jól tudja – tette hozzá olyan komorsággal, hogy beleremegett a hangja. Majd megrázta a fejét. – Hogy engedheti ezt? Hogy engedheti?

Cecè atya sóhajtott, egyre kellemetlenebbül érezte magát. Elfordult, képtelen volt állni Rosetta tekintetét, és ekkor észrevette a gazdasszonyát, aki hallgatózott.

– Menj innen! – fakadt ki haragosan. Az ajtóhoz lépett, és becsukta. Aztán a szoba túlsó felébe ment, fogott két székelt, és egymással szembe állította őket. Az egyikre rámutatott.

Rosetta odament, de hosszasan nézte, mielőtt ráült volna.

– Hogy engedheti? – ismételte.

– Régóta nem látalak a templomban – mondta a plébános.

Rosetta gúnyosan elmosolyodott.

– Miért? Ha eljárók a templomba, segít nekem?

– A Mi Urunk segít neked.

– És mégis hogyan?

– Úgy, hogy a szívedhez szól, és tanácsot ad, hogy mi a helyes.
Rosetta felpattant.

– Maga is a báró szolgálja – mondta megvetéssel.

A plébános újra mélyet sóhajtott, majd Rosetta felé hajolt, és megfogta a kezét.

Rosetta bosszúsan szabadította ki a kezét.

– Úlj le! – mondta neki Cecè atya, olyan hangon, amelyben nem bujkált erőszak.

Rosetta ismét leült.

– Több mint egy éve harcolsz, leányom. Amióta az apád meghalt – kezdett bele fáradtan a plébános. – Ideje, hogy megadd magad.

– Soha!

– Nézd, mi történik! – folytatta Cecè atya. – Senki nem veszi már a földed gyümölcsseit. Ott rohadnak meg. Két hónapja egy tűzvész a terményed felét elpusztította.

Rosetta lesütötte a szemét a jobb alkarjára, ahol súlyos égési sérülés nyomát viselte.

– És minél régebb óta tart ez a harc közted és a báró között, annál konokabbá és furcsábbá válsz. – Cecè atya rámutatott. – Nézd, milyen ruhát viselsz!

– Mi a furcsa benne? – kérdezte büszkén Rosetta. – Nem vagyok özvegy, hogy feketében járjak. A ruha a bokámig ér, és eltakarja a mellemet.

– Hogy beszélsz... – sóhajtott a plébános.

– Mint egy ribanc – vicsorgott Rosetta. Aztán a pap szemébe nézett. – De nem vagyok ribanc. És maga tudja ezt.

– Igen, tudom.

– Csak azért vagyok ribanc, mert nem hajtok fejet.

– Nem érted.

– Márpedig nagyon is értem – csattant fel Rosetta, és az egyik öklével a levegőben hadonászott. – A bárónak több száz hektárja van, de a fejébe vette, hogy az én négyem is kell neki, mert ott folyik a patak. És így az összes víz az övé lesz. De ez az én földem. Az én családom töri érte magát három generáció óta, és én is csak ugyanezt akarom tenni. Az embereknek segíteniük kellene, de mindenki fél a bárótól. Gyávák, igenis azok.

– Nem, látod, hogy nem érted? – mondta Cecè atya. – Persze, hogy az emberek félnek a bárótól. De tényleg azt hiszed, hogy ezért acsarkodnak rád? Tévedsz. Semmit nem értesz. Számukra

te még veszedelmesebb vagy, mint a báró... és némely tekintetben igazat kell nekik adnom. Te nő vagy, Rosetta.

– És akkor?

– Mi történne, ha más nők is úgy viselkednének, mint te? – kérdezte Cecé atya nekihevíülve. – Ez természetellenes! Isten is elítéli!

– Érek annyit, mint egy férfi.

– Éppen ezt ítéli el Isten! – A pap vállon ragadta. – Egy nőnek...

– Tudom, mit akar mondani – szakította félbe haragosan Rosetta, és kitért a pap elől. – Egy nőnek férjhez kell mennie, gyereket szülnie és ellenkezés nélkül túrnie, hogy a férje veri, mint ahogy egy jó cseléd teszi.

– Hogy egyszerűsítheted le ennyire az Isten által megszentelt házasságot?

– A nagyapám verte a feleségét. Véresre – mondta Rosetta komoran, az orrlyuka kitágult a haragtól. – És az apám verte az anyámat. Egész életében a szemére vetette, hogy csak egy lányt szült neki. Amikor részeg volt, szíjjal verte. Aztán engem is elvert, és azt mondta, hogy csak arra leszek jó, hogy megkeféléjenek. – Ökölbe szorította a kezét, miközben haraggal és fájdalommal teli szeme könnybe lábadt az emléktől. – Maga szerint ez az Isten által megszentelt házasság? Nos, idehallgasson, én senkinek nem fogom engedni, hogy verjen, mintha állat lennék!

– Akkor add el!

– Nem.

– Aggódom érted.

– Aggódjon a saját lelkéért, amikor majd feloldozza a parasztokat, akik legyilkolták a birkáimat – mondta Rosetta, és felállt. A papot méregette. – Az apámat is feloldozta, igaz? Elmondta magának, hogy addig vert engem szíjjal, amíg le nem nyúzta a bőrömet? Hogy ökölrel verte az arcom? Talán nem látta a vér-aláfutásokat az arcomon meg az anyámén? Nem látta a felszakadt ajkunkat, hogy még az üdvözlégyet sem tudtuk elmondani anélkül, hogy ne kezdett volna vérezni? Az anyám a félelemtől, a fájdalomtól és a szomorúságtól halt meg. – Gyűlölettel nézte a plébánost. – És maga feloldozta – suttopta. – Tartsa meg magának az Istenét, ha ezt tanácsolja magának.

– Ne káromold! Ő a te Istened is!

– Nem! – ordította Rosetta. – Az én Istenem igazságot akar! – Az ajtóhoz ért. Hirtelen kinyitotta, és meglepte a gazdasszonyt,

aki a kulcslyukhoz hajolva hallgatózott. Ellökte, és kilépett a plébános lakásáról.

A gazdasszony háromszor keresztet vetett, mintha személyesen az ördöggel találkozott volna, majd ezt dünnyögte:

– Ribanc.

A napfény elvakította Rosettát, amikor a szabadba ért.

Kíváncsiskodók kisebb tömege gyűlt össze a templom előtt. Némán nézték, egyfajta tömött harcvonalat alkottak, és elzárták a szűk utcát.

Rosetta kísértést érzett, hogy elmeneküljön. De a menekülés minden útját elzárták. Erősen kalapáló szívvel az emberek tömege felé közeledett. Érezte, hogy nehezen veszi a levegőt. A harag mardosta a halántékát. Amikor kevesebb mint egy lépésre volt az első paraszttól, megállt, és összeszorított szájjal végigmérte. Hosszú, fekete haját könnyű szellőkés borzolta.

Egy pillanattal később a férfi félreállt.

Rosetta lassan elindult. És szép lassan a többiek is kitértek, lustán, kényszerítve a lányt, hogy súrolja a fenyegető testüket.

Amikor elhaladt mellettük, érezte, hogy rogyadozik a lába. De nem gyorsított, és amennyire csak tudta, próbálta kihúzni magát. Amint a szűk utcához ért, ahol be kellett fordulnia, hogy a birtoka felé vegye az irányt, a lába nem engedelmeskedett többé az eszének, és Rosetta azon kapta magát, hogy úgy fut, mintha ezer szörny üldöznék.

Átszelte a földet, ahol hanyatt feküdtek a legyilkolt birkák, kényszerítette magát, hogy ne nézzen rájuk, a fehérre meszelt kunyhóba viharzott, amelyben született, és láncsal zárta be az ajtót. Háttal az ajtónak támaszkodott, zihált, mígnem a hányinger-től kétrét görnyedt. Térdre esett, kezével a padló napon égetett tégláira támaszkodott.

Az összes paraszt azt hitte, hogy semmitől sem fél. Ám Rosetta lelkét félelem gyötörte. Kislány kora óta. És kivétel nélkül minden áldott nap rémálmok üldözték.

Sírásban tört ki, hiába próbált ellenállni a zokogásnak, amely egyre rázta, és ugyanazt ismételte, mint kislány korában, amikor az apja véresre verte:

– Nem fáj... Nem fáj...

Soročincy, Poltava kormányzósága, Orosz birodalom

Tizenhárom évesen – még ha az ember egy Soročincy környéki stettben nő is fel, amely olyannyira nyomorúságos és isten háta mögötti, hogy még névre sincs joga, még ha az ember hozzá is van szokva a rendőrség és a falubeliek folyamatos pogromjaihoz, csak mert a zsidókban látták a világ rosszát, még ha az embernek sikerült is mínusz húsz fokban életben maradnia mindössze egy pár fapapucsban és egy csupa lyuk posztóruhában, még ha az ember képes is volt három napig életben maradni mindössze egy kis rohadt réparepcével a gyomrában – tizenhárom évesen senkinek nem szabadna megtudnia, mi is az élet valójában. Sem azt, hogy igazából milyen kegyetlen is tud lenni.

De az élet úgy döntött, semmitől sem kíméli meg Ráhel Bücherbaumot.

Minden egy olyan sötét reggelen kezdődött, amely tejszerű éjszakának látszott, a sűrű, áthatolhatatlan felhőktől az ég alacsony volt és nyomasztó.

Ráhel, mint minden *sabbaton*, elkísérte az apját az istállóig, amelyből rég elvitték az állatokat, hogy a közösségük *síllá*, zsinagógává alakítsa át. Megállt a bejárati ajtóban, ahonnan már ellapátolták az első havat, elköszönt az apjától, és éppen indult volna a külső lépcső felé, amely a pajtába vezetett – és amelyet galériává alakítottak, hogy a férfiaktól elkülönítve a nők is részt vehessenek az imádságokban –, amikor észrevett egy sárgás papírlapot, amelyet bent tűztek ki, a férfiak részén. A nyakát nyújtogatta, szokása

szerint kíváncsian próbált belesni, és közben az egyik lábát be is tette.

– Megállj, Ráhel! – figyelmeztette az apja, aki már hozzászókotott a lánya szabálysértéseihez.

– Mi van oda írva? – kérdezte tőle a lány, és a lapot méregette.

– Menj innen! – mondta az apja, és úgy mozgatta a kezét, mint amikor a tyúkokat szokta elhessegetni.

– Csak tudni akarom, mi van odaírva – makacszkodott Ráhel.

– Ha olyan dolog, ami a közösségünkre tartozik, akkor a rabbi majd felolvassa a *sziddur* után – felelte türelmesen az apja. Őszintén rámosolygott, majd intett a fejével. A hosszú, gondosan ápolt, csúcsos szakálla hullámozott a hideg levegőben. Aztán a figyelmeztetés jeleként felemelte az egyik ujját, és hozzáfűzte: – Menj fel, és tedd meg nekem azt a szívességet, hogy nem énekelsz szokás szerint hangosabban a többieknél.

Ráhel dohogott, miközben az apja eltűnt a súlban, és már éppen indult volna fel a nőknek fenntartott részbe vezető lépcsőn, amikor észrevette Éliást, a sovány és pattanásos, vele egykorú kisfiút, aki éppen akkor bukkant fel. A lány megállt és megvárta.

– Jó napot, Éliás! – mondta neki eltűzött mosollyal.

– Jó napot, Ráhel! – dűnnyögte a fiú, és egyenesen ment tovább.

– Várj! – szólt utána a lány. – Tégy meg nekem egy szívességet!

– Mit? – kérdezte gyanakodva Éliás.

– Látod azt a kiszögelt lapot, ott? – kérdezte Ráhel még mindig mosolyogva. – Tudni akarom, mi van oda írva.

Éliás a lap felé fordult. Majd Ráhelre nézett, és vállat vont. – Nem tudok olvasni – mondta.

– Igaz – folytatta Ráhel. – Csak annyit kell tenned, hogy levegszed, és ide adod nekem, akkor felolvasom.

Éliás nem mozdult, nem tudott dönteni, miközben a körmével az egyik pattanást piszkálta az arcán.

Abban a pillanatban érkezett meg Támár, a falu legszebb lánya, aki megvetően Ráhelre mosolygott, és így szólt:

– Szia, sündisznó! – Majd elindult felfelé a lépcsőn.

Éliás szemében kaján kifejezés jelent meg.

– Ha ő ígérne meg nekem egy bizonyos dolgot, már futnék is megtenni – nevetett idétlenül.

– Márpedig azt rosszul tennéd – vágott vissza azonnal Ráhel. – Mert Támár soha nem engedné meg neked, hogy megfogd a mellét, hiába reméled.

Éliás elpirult.

– És egyébként ő sem tud olvasni. Szóval, gyerünk, tedd meg értem!

Éliás Ráhel mellére nézett. A lány olyan lapos volt, mint egy tányér. Az orra hosszú, a hegye felfelé kunkorodott. És azt a nevetséges haját sem fésülte tisztességesen, ahogyan minden más lány, hanem olyan szabadon és lázadón duzzadozott, mint egy elvadult bokor. Vagy mint egy sündiszó, ahogyan Támár mondta. De akkor is lány.

– És ha megteszem, mit nyerek vele? – kérdezte a lánytól vihorászva.

– Azt, hogy nem verlek orrba, te ragyás disznó – felelte Ráhel.

Éliás ajkáról azon nyomban lelohadt az idióta mosoly.

– Gyerünk, igyekezz! – szólt Ráhel.

A fiú zavarában egyik lábáról a másikra billegett. Aztán lassan a lap felé indult, és már éppen készült letépni.

– Mit művelsz, Éliás? – szólalt meg egy férfi, amikor észrevette.

– Az ő hibája – vágta rá azonnal Éliás, és Ráhelre mutatott.

– Gyáva! – kiáltotta a lány megvetően.

– Mi folyik itt? – kérdezte Ráhel apja, amikor ő is megjelent a küszöbön.

– A lányod azt akarta, hogy Éliás adja oda neki a lapot, az megengedelmeskedett – magyarázta a férfi, majd fejbe kólintotta Éliást. – A férfiak mondják meg a nőknek, mit csináljanak, nem pedig fordítva, te együgyű!

– Ráhel, olyan makacs vagy, mint egy öszvér – szólt az apja, és a fejét ingatta. Őszintén mosolygott. – Menj fel!

– Eredj, te szégyentelen! – parancsolt rá az apja második felesége, egy sovány és fonnyadt asszony, amikor odaért, és durván megragadta az egyik karját.

Ráhel próbált szabadulni a szorításból.

– Semmi rosszat nem csinált – vette védelmébe az apja, mert imádta az egyetlen lányát, akit az első felesége halála után egyedül nevelt.

– Nem csináltam semmi rosszat – ismételte Ráhel, az arcán szemtelen mosollyal.

– Nem, valóban. De csak mert még időben rajtakaptak – jegyezte meg csípősen a mostohaanyja, és tovább rángatta a karjánál fogva.

– Mi van odaírva? – makacskodott Ráhel.

– Menj fel! – nevetett az apja.

Ráhel engedte, hogy a mostohaanyja felvonszolja a galériára, és a kelletténél jobban oda-odacsapta a fapapucsát a lépcsőfokokhoz. „Úgy jársz, mint egy fiú” – gondolta, és háromig számolt.

– Úgy jársz, mint egy fiú – szólalt meg pontosan ekkor a mostohaanyja, és Ráhel nem nyelte vissza az elégedett mosolyát. Nem telt el úgy nap, hogy az apja második felesége ne ismételte volna el, milyen csúnya és jelentéktelen, milyen kevéssé nőies és bájos, olyan, akár egy fiú. És Ráhel, hogy bosszantsa, ahelyett, hogy javított volna a dolgon, inkább hangsúlyozta ezt a viselkedését. És továbbra sem volt hajlandó szalagokkal megrendszabályozni a bokorként szétterülő, hosszú haját.

Amint a galériára ért, lökdösődve az első sorba ment, és kihajolt, hogy lássa az apját, a *házánt*, a közösség kántorát, aki a maga tenor hangján megadta az alaphangot a sziddur dallamainak, és mesterien vezette a hívek képzetlen hangját, hogy helyesen énekeljék az imádságokat. Az apja a legjobb énekes, akit valaha hallott, gondolta büszkén Ráhel. Ő is szépen énekel. De nők nem lehetnek kántorok. A nők nem csinálhatnak olyan szórakoztató dolgokat, mint a férfiak. Ám Ráhel igazi szenvedélye az olvasás és az írás volt. Tudott írni jobbról balra, az anyanyelve lágy betűivel. És tudott írni balról jobbra is, tudta használni mind Oroszország rejtélyes cirill betűit, mind pedig a nyugati világéit. Mindent elolvasott, amit csak tudott, bár kislány volt, és nem szabadott volna. De ezek mind szent szövegek voltak. Az volt az álma, hogy elolvasson egy regényt. De az több volt, mint tilos. A stetljében soha senki nem látott egyetlen regényt sem. Elolvasni *sánda* lett volna, szégyen. Ráhel arra gondolt, hogy ez nem helyes. És hogy igazán túl sok az igazságtalan szabály, amelyek arra kényszerítik a nőket, hogy ne élhessenek olyan szabadon, mint a férfiak.

– *Barukh atá Adonáj Elohénu, melekh haolám...* – csatlakozott a kórushoz.

– Énekelj halkabban! – tett neki szemrehányást a mostohaanyja ingerülten.

Ráhel szokás szerint még erősebb hangon folytatta volna, de az esze aznap reggel a bejáratban kitézőtt lapon járt. Biztos, hogy a stetljükön kívülről érkezett, mert a közösség ügyeit a gyűlésen szokták elrendezni, mégpedig szóban, mert csak a rabbi, a fia, Ráhel apja és maga Ráhel tudott olvasni. A többiek éppen annyi-

ra voltak képesek, hogy a nevüket leírják. Az egész sziddur alatt nem gondolt másra, mint arra a rejtélyes lapra.

Amikor végül a rabbi a kezébe vette, és megköszöri a torkát, megsimogatta a hosszú, ősz szakállát, a súlban a légy zümmögését is hallani lehetett. Mindenki visszafojtotta a lélegzetét. A rabbi túlzott lassúsággal olvasott, a maga szokásos ünnepélyességével, mintha a Tóra szent szavait idézné, keményen próbára téve ezzel a türelmetlen Ráhel.

De a felolvasás végén a kislány ugrándozni kezdett a galérián, képtelen volt féken tartani az izgatottságát.

Az egész kis közösségben csupán öt ember volt, aki megfelelt a lapon meghatározott követelményeknek. És ő volt az egyik.

Hazafelé menet Ráhel az apjához tapadt, némán figyelte, várta, hogy mondjon valamit. De az egyedüli hang a jeges havon csikorogó lépteik zaja volt.

Az apja a szemöldökét ráncolva azon töprengett, amit hallott.

– Nem. Túl kicsi vagy – mondta végül, amikor már otthon voltak.

– De apa! – tiltakozott Ráhel.

– Menj, és szedd össze a tojásokat! – parancsolt rá az apja.

– Miért nem mehetek? – kérdezte Ráhel felháborodva.

– Mert túl kicsi vagy – ismételte az apja.

A mostohaanyja megfogta az egyik karját, és a tyúkol felé lökte.

– Menj, és szedd össze a tojásokat, te ostoba! – mondta a magagyűlölködő módján.

– Hagyj békén! – ordította Ráhel, és kitépte magát a szorításból. Aztán elszaladt. És csak alkonyatkor tért haza.

A mostohaanyja kihívó tekintettel fogadta.

– Vacsora nélkül mész az ágyba, te szégyentelen! – mondta neki.

– Nem – szólt közbe az apja. – Egyikünk sem engedheti meg magának, hogy kihagyja a vacsorát, amilyen kevés ennivalónk van. – Szigorú tekintettel méregette a második feleségét. – És én kész volnék megvonni magamtól a kenyeret a lányoméért.

– Megsértett – mondta az asszony.

– Ő pedig bocsánatot kér tőled – felelte a férfi, és a fejével intett a lányának.

– Bocsánat... – suttogta Ráhel anélkül, hogy a mostohaanyjára nézett volna.

– Azt hiszed, ennyivel megúszod? – kezdte újra az asszony.

– Elég legyen! – Az apja a tenyerével tekintélyesen a régi asztalra csapott.

A felesége elhallgatott, haragjában összeszorította a száját.

Akkor az apja intett Ráhelnek, hogy jöjjön közelebb, és üljön mellé. Vágott a szikkadt kenyérből, és egy fél répát tett közé. Aztán a kenyeret egy csésze levesbe mártotta, egy öreg tyúkból főzték, de a húsát már több mint egy hete megették.

– Egyél, utána beszélünk!

– Nem tartozol magyarázattal egy szeszélyes kislánynak – tiltakozott a mostohaanya. – Szó nélkül engedelmeskednie kell. Ebben a házban te parancsolsz.

A férje komoly pillantással illette.

– Igazad van, én parancsolok. És ez rád is vonatkozik – felelt fagyos hangon. – Azt mondtam, hogy fejezd be! – Némán méregette, amíg az asszony le nem sütötte a szemét. Akkor ugyanolyan tekintélyes ridegséggel hozzáfűzte: – Hagyj bennünket magunkra! Beszélnem kell a lánnyal. – Amikor egyedül maradtak, elismételte Ráhelnek: – Egyél!

Ráhel felfalta a kenyeret a répával, és aggódva várta, mit akar neki mondani az apja.

– Tudjuk, kik azok az emberek, akik ezt az üzenetet itt hagyták? – kérdezte először is az apja.

– De...

– Igen vagy nem?

– Nem.

– Jó, kezdjük innen – folytatta az apja. – A jó szülő első kötelessége, hogy körültekintő legyen.

Ráhel a nyelvébe harapott, hogy csendben maradjon. Az a lap kalandos képzelgések sorát ébresztette fel benne, amelyek megszire repítették a nyomorult stétlből, amelyben úgy érezte, megfullad.

– És a jó apa második, nem kevésbé fontos kötelessége az, hogy a lánya javát szolgálja. – A szeme egy pillanatra mélabúval telt meg. – Még azon az áron is, hogy elváljak tőle.

Ráhel megborzongott az izgatottságtól. Mit jelent ez az utolsó kijelentés? Hogy az apja meggondolta magát, és kész elengedni őt?

– Ha három vagy akár két évvel idősebb lennél, akkor átgondolnám a dolgot – folytatta az apja. – De még kislány vagy.

– Tizenhárom éves vagyok! – tiltakozott Ráhel. – A lapon az állt, hogy minden tizenhárom és tizenhét év közötti lány!

Az apja szeretettel nézett rá.

– Egész nap azon töprengek, vajon pusztá önzés-e, hogy ellenállok a gondolatnak, hogy elváljak tőled, hiszen te vagy az én legnagyobb örömöm.

Ráhel lesütötte a szemét, elpirult. Nem vette számításba azt, hogy elváljon az apjától. Egyszerűen nem gondolt rá. És ettől büntudata támadt.

Az apja túlságosan jól ismerte ahhoz, hogy ne tudja, min gondolkodik a lánya.

– Nincs ebben semmi rossz – mondta neki szeretetteljesen. – Tudom, hogy szeretsz. – Megsimogatta a hosszú, sötét, fésületlen és ápolatlan haját, amely a faluban annyi derűtséget és helytelenítést szült. Mosolygott. Őt nem érdekelte. – Amikor az ember fiatal, nem tud egyszerre olyan sok mindent átgondolni. A felnőttek kiváltsága, hogy megkerüljék a hegyet, hogy aztán eldöntsék, melyik oldalról másszák meg. – Mélyet sóhajtott, és előrehajolt, közelebb a lányához. – Tudod jól, hogy a neved a mi nyelvünkön azt jelenti, „ártatlan bárány”.

– Igen – felelte Ráhel fújtatva.

– És a pásztornak őriznie kell a nyáját. De különösképpen a bárányokat, még azon az áron is, hogy bezárja őket, nehogy végül szakadékban kössenek ki a féktelenségük miatt – folytatta a férfi.

Ráhel türelmetlenül belerúgott az asztal lábába.

Az apja gyengéden magához húzta, és szorosan megölelte.

Ráhel a fejét az apja vállára fektette. Nem volt senki az apján kívül, aki szeretetet és melegséget árasztott felé.

– Anya jó volt? – kérdezte kicsit később.

– Azt akarod tudni, ő elengedett volna-e.

– Nem... csak nem emlékszem rá. Túl kicsi voltam, amikor meghalt.

– Igen, jó volt – mondta az apja a hangjában mély szomorúsággal.

– És ő is tudott olvasni?

– Nem... Olyan volt, mint az összes többi nő a faluban – felelte az apja. Aztán büszkén mosolygott. – De titokban megtanítottam olvasni.

– Miért?

– Mert nem minden szabály helyes.

Ráhel ránézett. Ez az ember különleges. A közösségben senki nem olyan, mint ő.

– És... ő? – kérdezte ekkor, a mostohaanyjára utalva. – Miért vetted feleségül?

Az apja lehajtott fejjel sóhajtott.

– Mert te kezdtél nővé válni, és azt gondoltam, lesznek olyan témák, amivel én nem tudok mit kezdeni. Meg aztán... talán mert egyedül éreztem magam... mint férfi, úgy értem.

– Ő gyűlöl engem – mondta Ráhel kemény hangon.

– Csak féltékeny.

– Gyűlöl engem – ismételte a lány.

– Soha nem voltam képes a századrészét sem neki adni mindannak, amit neked adok. És rajtad keresztül próbál büntetni engem. – Az apa szeretettel nézte a lányát. – Nem fogadja el, hogy a második feleségem nem lehet olyan fontos, mint a lányom. De ne aggódj! Én mindig itt leszek, és nem esik bántódásod. – Akkor rámosolygott, és megsimogatta az arcát. – Idehallgass! A lapon az áll, hogy egy társaság, név szerint a Sociedad Israelita de Socorros Mutuos Varsovia¹ lányokat toboroz, hogy kiszakítsa őket a mi nyomorúságos valóságunkból, és hogy tisztességes házasságot és jó állást szerezzen nekik háztartási alkalmazottként Buenos Aires-i gazdag zsidó családoknál, Argentínában. – A szemében újult szomorúsággal nézett a lányára. – A világ másik felén.

– De én írok majd neked! És minden pénzt elküldök, amit keresek, így utánam jöhetsz! – kiáltott fel Ráhel.

Az apja megrázta a fejét.

– Nem lennék ott, hogy megvédjelek – mondta, miközben felállt. – És te még túl kicsi vagy ahhoz, hogy gondoskodni tudj magadról. – Újra megsimogatta gyengéden a fejét. – Vita lezárva. Irány az ágyba!

Másnap Ráhel látta, hogy a másik négy falubéli, tizenhárom és tizenhét év közötti lány izgatottan beszélget. Az izgalomból, amit a tekintetükből kiolvasott, megértette, hogy ők elmennek.

– Te nem jössz, sündisznó? – gúnyolta Támár.

– Nem, nincs kedvem – felelte Ráhel, és gyorsan odébbállt, mielőtt azok négyen észrevehették volna, hogy a szurokfelete, hosszúságú vágású szeme könnybe lábad a kétségbeeséstől. Hallotta a nevetésüket, amely egy darabon elkísérte őt a steti sáros kis útján. Egy barakk mögé rejtőzött, és rugdalni kezdett egy farönköt,

¹ Kölcsönös Segítségnyújtás Varsói Izraelita Társasága

amíg el nem repedt az egyik fapapucs. Aztán az öklét rázta egy kislány felé, aki kíváncsian figyelte, mire az menekülőre fogta. Végül az erdő szélére ment, és száraz ágakat kezdett tördelni, míg nem kimerülten egy farönkre roskadt. Másnap Támár és a többiek elindulnak Buenos Airesbe, bárhol is legyen az, és ragyogó kalandokban lesz részük, amelyek úgy hullottak az ölükbe, akár az égi manna a sivatagban, mint egy igazi csoda.

– Én meg itt maradok, és eszem tovább a répát és a hagymát – morgott magában, irigységgel telve –, és tisztogatom a tojást a tyúkszartól. – Akkor talpra állt, az égre emelte a szemét, és komolyan így szólt: – *Adonáj*, nem tudom, hogy te írtad-e ezt a szabályt, vagy a papok. De ahogy az apám mondta, nem minden szabály igazságos. Ezért hát, még ha bűn is, én ígérem, hogy harcolni fogok érte, hogy ugyanolyan szabad lehessenek, mint a férfiak. – Az egyik ujját az ég felé nyújtotta, és ingatni kezdte. – És nem viccelek! – fűzte hozzá. – Ünnepelesen megígérem.

Abban a pillanatban felfordulás zaja és lárma hallatszott. A stetl felé fordult, és vagy ötven férfit látott, közöttük parasztokat és a cár katonáit, akik a közösségükre támadtak.

Gondolkodás nélkül rohanni kezdett a kavarodás felé, egyfajta előérzettel, amely a mellét marcangolta. Futás közben a fapapucs, amely az imént megrepedt a rúgásoktól, most eltört. De Ráhel továbbfutott, nem lassított, a meztelen lába a hóba süppedt.

Amikor a faluba ért, hallotta, hogy a parasztok és a katonák a szokásos vádakat ordítazzák, hogy a zsidók megmérgezték a vizet, hogy boszorkányságot űztek, hogy tönkremenjen a termés, hogy Isten haragját Oroszország anyáckára vonták, akinek az a bűne, hogy befogadta Krisztus gyilkosait. Mindez nem volt különös Ráhel számára, mert amikor a borzalom lefegyverző rendszerességgel ismétlődik, az ember továbbra is fél tőle, de már nem csodálkozik rajta.

A támadás végén sok falubeli férfi és nő feküdt a földön, az arcuk feldagadt és vérzett, a csontjuk eltört, olyan sebeket szereztek, amelyek életük végéig elcsúfítják őket. Ráhel először a rabbit vette észre. A téren állt, a kezét az égre emelte. Ráhel arra gondolt, hogy van benne valami különös, még ha először nem is értette. Aztán rájött. Nem volt meg a hosszú, ősz szakálla. Levágták, az állának egy darabjával együtt, amely nagyon vérzett. És az öreg, égnek emelt kézzel, azt kérte Dávid népének urától, hogy bocsásson meg neki, amiért csupaszon mutatkozik a színe előtt.

Ráhel csak ekkor vette észre az apját, a földön elterülve, mozdatlanul, nem messze a rabbitól. Felkiáltott, és az apjához rohant.

Az apja nehezen kapott levegőt, és a mellkasa közepe mélyen, természetellenesen behorpadt. Ráhel tudta, mit jelent ez. Gyakran megesik a földeken. Hétköznapi dolognak számított, ha az embert megrúgta egy ló vagy egy bika. Vagy agyontaposta. És bizonyára ez történt az apjával is. Ráhel azt is tudta, hogy az ilyen sérülésekből nem lehet meggyógyulni. A vér nem folyik ki, mind bent marad. Van, aki egy hétig is életben marad, van, akinek olyan szerencséje van, hogy néhány pillanat alatt meghal.

– Apa – kezdett sírni Ráhel, amikor meglátta az apja egyébként olyan élénk szemét, amely most kezdett elhomályosulni.

Az apja az ajkát mozgatta, beszélni próbált, de csak egy kis vér bukott ki rajta.

Ráhel megtörölte az alsó ajkát.

Az apja, a maradék kis erejével megfogta a lánya kezét, és megszorította. Újra beszélni próbált. Ám ismét nem jött ki rajta más, mint zavaros bugyborékolás.

– Ne erőltesd meg magad, apa! – mondta Ráhel.

De az apja nem törődött bele. Tudta, hogy kevés idő áll rendelkezésére, és az, amit mondania kell, túlságosan fontos. Intett a lányának, hogy hajoljon közelebb.

Ráhel a fülét az apja ajkához hajtotta.

– Menj... el... – suttogta a férfi titáni erőfeszítéssel.

Ráhel hirtelen felegyenesedett. Az arcára zavaros és csodálkozó kifejezés ült.

Az apja bólintott, hogy megerősítse, jól hallotta. Aztán elismételte, olyan hangon, amelyben már nem volt meg a közösség kántorának tisztasága:

– Menj... el... lá... nyom... – És úgy maradt, nyitott szájjal, miközben a halál elrabolta az utolsó lélegzetvételt.

Mondello – Palermo, Szicília

– Rocco... Rocco... – skandálta lassan don Mimì Zappacosta, aki fonott karosszékekben ült a nyári villája verandáján, Mondello tengerpartján, és friss limonádét kortyolgatott. Az ajkát csücsörítette, és elképedve ingatta a fejét. – Rocco – kezdte újra nyugodt hangon, és nyilvánvaló jóindulattal –, hát igaz, amit rólad mondanak?

Rocco Bonfiglio húszéves fiatalember volt, a haja szőke, amit valamelyik normann felmenőjétől örökölt, aki annak idején Szicíliában portyázott, most don Mimì előtt állt, és nem sütötte le a szemét. Nem sokkal mögötte az a két férfi várakozott vállára vetett fegyverrel, aki idehozta.

– Mit mondanak? – kérdezte Rocco.

Don Mimì sóhajtott.

– Mióta ismerlek már, Rocco? – Ivott egy korty limonádét, majd a poharat a karosszék mellett álló fonott asztalra helyezte. Egy egyszerű aranytűt szúrt a fehér vászonzakója hajtókájára, majd felállt. – Amióta megszületté, ismerlek! – mosolygott, miközben Roccohoz közeledett. Belekarolt. – Sétáljunk egyet a parton! Az orvos azt mondja, a séta jól tesz az ízületeimnek. – Miközben Rocco-ra támaszkodott, a sovány kezével megszorította a fiú alkarját, hogy érezze, milyen erős még.

Némán mentek le az öt lépcsőfokon, amely a fügekaktusszal és a papírszerű, lila virágos murvafürttel teli kertbe vezetett, végigmentek rajta, majd az egyik fegyveres férfi előresietett, hogy kinyissa a kiskaput, amely közvetlenül a partra nyílt. A nap már

magasan állt az égen, és könnyű misztrál szél fodrozta lágyan a tengert. Kis tajtékos hullámok mosták lustán a homokot.

Rocco feszült volt. Soha nem jelentett jót, ha az embert don Mimì Zappacosta, a két palermói negyed, Brancaccio és Boccadifalco *capomandamentója*² hívatta. És ismerte a találkozás okát.

Az anyja, mielőtt előző évben meghalt, azt tanácsolta neki, hogy mindig mondjon igent don Mimì minden kérésére.

Mint mindenki. Mint az apja.

Ő viszont úgy döntött, nemet mond. Azt akarta, hogy más élete legyen, nem pedig olyan, amilyenre a sors szánta.

Don Mimì, amikor a vízhez ért, megállt. A tengert és a kihalt partot nézte.

– Paradicsom, igaz? – kérdezte, és még mindig szorította Rocco alkarját. A másik kezét a zakója zsebébe dugta, előhúzott belőle néhány kenyérdarabot, és eldobta, nem messzire. Rögtön néhány sirály vetette magát az eledelre, hajba kaptak rajta. Don Mimì nevetett. – És mindenkinek meg kell hódítania a saját paradicsomát. – Még két kenyérdarabot elhajított. – Morzsánként ugyan, de mindannyian megkereshetjük magunknak azt a paradicsomot, amelyet megérdemlünk. – A sirályokra mutatott. – Jól nézd meg őket, Rocco! Úgy véled, undorodnak a kenyereimtől?

Rocco csendben maradt.

– Elvágta a nyelved? – tréfált don Mimì. De a hangjában nem volt derű.

– Nem.

– Most melyik kérdésre válaszoltál?

– Mindkettőre – felelte Rocco.

– Nem vágta el a nyelved, és a sirályok nem undorodnak a kenyereimtől, igaz?

– Igen.

– Igen – bólintott elgondolkodva don Mimì, és továbbsétált. – Szóval Rocco, igaz, amit rólad mondanak?

– Mit mondanak? – ismételte meg Rocco, bár tudta, mire céloz.

Don Mimì sóhajtott.

– A fenébe, ettől még egy szentnek is tele lenne a töke – nevetett. Megállt, elengedte Rocco karját, és egyenesen a szemébe nézett. Aztán arcon ütötte. – Azt mondják, hogy a sirályokkal ellentétben te undorodsz a kenyereimtől.

² Általában egy vagy több városnegyed főnöke.

Rocco megfordult. A két testőr közléről követte őket.

– Undorodsz a kenyeremtől, Rocco? – Don Mimì hangjában most már semmi jóindulat nem maradt.

– Mi a panasz rám, don Mimì? – kérdezett vissza Rocco.

– Nardu Impellizzeri, Boccadifalco *caporegiméje*³ azt mondta, megtagadtad, hogy *uomo d'onore*⁴ légy – mondta don Mimì kemény hangon.

– Don Mimì... – kezdett bele Rocco, és összeszedte a bátorságát. Az arcáról le lehetett olvasni a feszültséget, miközben a tekintete a keresztapa zakójának hajtókéjába tűzött aranytűre siklott. – Én...

– Te mi?

– Én nem akarok a Cosa Nostra tagja lenni – mondta Rocco egy szuszra. – Ne haragudjon!

– Ne haragudjak? – emelte fel a hangját don Mimì. Felpofozta. Rocco megdermedt, ökölbe szorította a kezét.

A két férfi egy lépést tett előre, készen álltak, hogy közbeavatkozzanak.

Don Mimì egy puszta kézmozdulattal megállította őket.

– Te már a család tagja vagy, ahogyan az apád is az volt – mondta.

– Az apámat meggyilkolták, amikor tizenhárom éves voltam – felelte Rocco. Némely éjszakán még álmodott vele. Újra maga előtt látta a San Giovanni dei Lebbrosi-templom kövezetén, tágra nyílt szemmel. A mellkasát egy don Mimìnek szánt lövés szakította fel.

– Becsülettel halt meg, megmentette az életemet – mondta don Mimì. – És attól a naptól kezdve a család gondoskodott rólad. Igaz vagy sem? Szenvedtél hiányt valaha is valamiben?

– Majd megszakadtam a munkától a szőlőjében – felelte Rocco. – A verejtékemmel fizettem meg.

– A kenyeremet etted – makacskodott don Mimì, és az egyik ujjával a fiú mellkasára bökött. – Az utcára hajíthattalak volna. Ehelyett az apád iránti tiszteletből magamnál tartottalak.

– A *caporegime* szegény napszámosokat veretett meg velem, akik nem akarták a földjüket elhagyni – mondta Rocco, miköz-

³ A „capomandamento” alatt álló kisebb főnök, kapitány.

⁴ A maffiának dolgozó, neki hűséget fogadó katona.

ben a nyaki ütőerei kidagadtak a dühtől. – Múlt télen az egyik kisgyerek éhen halt. Maga tette tönkre őket.

– Magukat tették tönkre! – vágott vissza keményen don Mimì. – Nagylelkű ajánlatot tettem nekik. Megvettem volna tőlük a földet. De ők nem... ostoba, tudatlan parasztok, elmentek azokhoz a szaros szocialistákhoz. Ők gyilkolták meg azt a kisgyereket.

– Nem! Én gyilkoltam meg! – ordította Rocco. – Az én lelke-men szárad!

– Ne beszélj bolondságokat! – bosszankodott don Mimì. – Ha te nem lettél volna, lett volna más, aki kész lett volna ezt a kis munkát elvégezni.

– De én voltam az – mondta komoran Rocco. – És ezért soha nem leszek a családja tagja, sem senki másé. – Kihívó tekintettel méregette a *capomandamentót*, majd hozzáfűzte: – Én nem vagyok olyan, mint az apám.

– Nem, nem vagy olyan – mondta don Mimì keserűséggel telve. Majd, miután némán végigmérte a fiút, hátat fordított neki, újabb kenyérfalatokat vett elő, és a sirályoknak szórta őket. Nézte, ahogy esznek. – Az élet bonyolult ügy, Rocco – sóhajtott anélkül, hogy megfordult volna. – Sokkal bonyolultabb annál, mint amennyire egy olyan fiatalember láthatja, mint te. – Néhány lépéssel eltávolodott, a gondolataiba merült, majd visszatért, újra végigmérte. – És mit szeretnél csinálni?

– Szerelő akarok lenni Palermóban – felelte Rocco.

– Úgyesen bánsz a gépekkel, ez igaz. Firmino mondta, aki megtanított neked mindent, amit tudott – mondta don Mimì.

– És őt is meggyilkolták – mondta halkán Rocco.

– Előbb-utóbb mindenki meghal. És Szicíliában az ólom is csak olyan betegség, mint az összes többi – jegyezte meg don Mimì, nem zavartatta magát, mintha holmi jelentéktelen dologról lenne szó. – Egy katona tudja ezt. Egyszer ő gyilkol, egyszer őt gyilkolják meg. Az élet háború.

– Nem az én háborúm.

– A katona a tábornok háborúját vívja. Nem ő dönt.

– Én viszont döntenem akarok. – Rocco azonnal megbánta ezt a mondatot. De már kimondta.

Don Mimì Roccóra mutatott a két testőrének.

– Halljátok, milyen sületlenségeket beszél? – Visszakézből megütötte Roccót.

– Ezt ne tegye többet, don Mimì! – vicsorgott Rocco, elveszítette az önuralmát, a szeme sötét volt és mély, mintha perzselt volna.

Don Mimì újra megütötte.

Rocco ökölbe szorította a kezét, de nem reagált.

– Te azt hiszed, elmehetsz Palermóba, és munkát kereshetsz, csak így, büntetlenül? – Don Mimì hangja hihetetlenül nyugodt volt. – Milyen benyomást keltenék? Mi? Megmondanád nekem? – Közelebb ment hozzá, és azt suttogta: – Isten a tanúm, senki nem adna neked munkát.

Rocco állta a pillantását, de az arca kivörösödött a pofonoktól és a haragtól.

– Milyen benyomást keltek, ha nem leszel a családom *uomo d'onore*ja? – kezdte rá újra don Mimì. – Azt fogják gondolni, hogy gyenge vagyok. És valaki végül majd azt hiszi, hogy tényleg lehet nemet mondani don Mimì Zappacostának, és megúszhatja. Úgy véled, megengedhetem ezt magamnak? – Az egyik kezét a fiú vállára fektette, mint egy jó apa. – Fájdalmat okozol nekem, Rocco. Nagy fájdalmat, mindazok után, amit érted és az anyádért tettem, nyugodjék békében. – A fiú arcát a két keze közé fogta. – Olyan vagy nekem, mintha a fiam volnál. De mit csináljak most? Más a te helyedben már halott lenne, érted? Hogy még életben vagy, azt csak az apádnak köszönheted.

Rocco, most először, amióta ez a beszélgetés elkezdődött, elvesztette a magabiztosságát. Érezte, hogy a félelemtől összeszorul a gyomra. Ismerte a Cosa Nostra módszereit, szoros kapcsolatban nőtt fel ezekkel az emberekkel. És szép lassan hozzászokott a rendszerükhöz, mint ahogyan az, aki közel lakik a személerakóhoz, nem érzi a rothadás szagát a levegőben. Soha nem ölt meg senkit, soha nem vett részt zsarolásokban, soha nem gyűjtötte fel egyetlen kereskedő üzletét sem, aki próbálta megtagadni a védelmi pénzt. Mindig a peremen mozgott. Előző évben viszont „*avvicinato*” lett, ahogy errefelé mondták, közel került a maffia köréhez. Nem ő választotta. Így döntöttek, és kész. Egyik éjszaka leitatták, és magukkal vitték, hogy a napszámosok családját megverjék. Ez volt a beavatás. Az első lépés a csatlakozáshoz. Rocco homályosan emlékezett rá vissza. De két héttel később, amikor ezzel a rongyos családdal összetalálkozott Boccadifalco utcáin, és azok felismerték őt, meghúzták magukat, félve köszöntek neki, és Rocco mocskosnak érezte magát. És gyávanak. Aztán a télen

don Mimì egyik katonája nevetve mesélte, hogy a család legfiatalabb tagja éhen halt. Attól a naptól kezdve Rocco nem volt ugyan az az ember. Megesküdött, hogy többé senkinek nem fog ártani.

– Mit csináljak veled, Rocco? – folytatta don Mimì azon a higgadt hangon, amely nagyobb félelmet keltett, mintha kiabált volna. – Térjek vissza a limonádémhoz, mondjak neked búcsút, kérjek bocsánatot az apád lelkétől, és hagyjalak itt ezeknek? – kérdezte, és a két testőrré mutatott, akik a rugós késükre tették a kezüket.

Rocco érezte, hogy hevesebben ver a szíve. Mintha minden bátorsága elillant volna, ami előző nap még vele volt Nardu Impellizzerinél, Boccadifalco *caporegiméjénél*.

– Segíts nekem, Rocco! – kezdte újra don Mimì szomorú mosollyal a kemény arcán. – Ne szoríts sarokba! A sarokba szorított embernek nincs más választása. Ne engedd, hogy szerencsétlen döntést kelljen hoznom.

– Mit akar tőlem? – kérdezte Rocco, és próbált uralkodni a hangján.

– Én csak szerelői munkát akarok neked találni Palermóban. – Don Mimì meglegyintette az arcát. – Mi rossz van ebben? Mi? Áruel nekem!

Rocco csak nézte, és egyre gyengébbnek érezte magát. Vagy megadja magát, vagy meghal. Ez a maffia szabályzata.

– Lépj be a családba! Hadd legyenek rád büszke... Esküdj! – mondta don Mimì jóságos hangon. – Ne játssz hősi halottat!

Rocco lehajtotta a fejét, akkor először. Legyőzték. Túl fiatal volt ahhoz, hogy meghaljon.

– Így már tetszel nekem, *picciottu*⁵ – nevetett don Mimì. Egyik kezét a vállára fektette, és lefelé nyomta. – Térdelj le!

Rocco térdre megrogyott, és a homokba süppedt.

Don Mimì kihúzta a tűt, amelyet a zakója hajtókáján viselt, és megfogta Rocco jobb kezét. Szilárdan megragadta a mutatóujját, és habozás nélkül beleszúrta, mélyen. Hagyta, hogy a vércsepp megduzzadjon, majd ráhelyezett egy szentképet.

– Fogd meg! – mondta ekkor Roccónak.

Rocco nem látta, melyik szentet ábrázolta, mert a vére összemaszatolta a képet.

⁵ Picciotto (szicíliai dialektusban „picciottu”) a maffia szolgálatában álló végrehajtó, aki a piszkos munkát végzi.

Don Mimì öngyújtót közelített a szentképhez, és meggyújtotta.
– Mondd utánam: esküszöm, hogy mindig hűséges leszek a Cosa Nostrához.

– Esküszöm... hogy mindig hűséges leszek... a Cosa Nostrához... – bökte ki nagy nehezen Rocco, miközben a kép égni kezdett, és összepöndörödött.

– Ha elárulnám...

– Ha elárulnám...

– ...a húsom úgy égjen, ahogyan ez a kép ég...

– ...a húsom úgy égjen, ahogyan ez a kép ég... – ismételte Rocco, miközben a tűz az ujjbegyét nyaldosta.

– Ügyes vagy, *picciottu* – szolt ekkor don Mimì. – Most már *uomo d'onore* vagy, a katonám.

Rocco szétnyitotta az ujjait, és egy fuvallat úgy elfújta az elhamvadt képet, mint egy fekete pillangót.

– Ettől a pillanattól kezdve nem vagy szívesen látott vendég a házamban. – Don Mimì hirtelen keménnyé vált. – Engedelmes-séggel tartozol a *caporegimé*nek, és neki adod a szerelőként megkeresett béred tizedét. Az életed mostantól kezdve a családé, ne feledd! – Aztán a két testőr kíséretében anélkül, hogy bármi mást hozzáfűzött volna, visszatért a villába.

Rocco nem mozdult, a fejét lehajtotta, a homokszemeket figyelte. Aztán lassan a tenger felé fordította a tekintetét.

„Élek” – gondolta. De nem érzett megkönnyebbülést.

Mert a lelke mélyén mintha meghalt volna.

Alcamo, Szicília

Rosetta úgy kelt fel az ágyból, mintha ólomból lett volna a szíve.

Nem halogathatta tovább.

Kilépett a házból, és a szerszámoskamrába ment. Fogott egy ásót, és elindult a földje felé, ahol a legyilkolt birkákat hagyták. A bomlás és vér szaga megrekedt a forró levegőben. Legyek raja vetette rá magát a vörösre festett gyapjúra. A szegény jószágok fénytelen szembogara tükörként verte vissza a nap könnyörtelen sugarait.

Rosetta a derekán megkötötte a szoknyáját, ezzel felfedte a lábát, és kigombolta a ruhája felső három gombját, egészen a melle domborulatáig. Akkor felemelte az ásót, és a kemény, száraz földre csapott vele.

Majdnem egy órába telt, mire az első vermet kiásta. Az izzadságtól a homlokára tapadt a haja, égett a szeme, de a mellső lábainál fogva megragadta az egyik birkát, és a veremig vonszolta. Beledobta, és amennyire lehetett, próbált közben másfelé nézni. Aztán odavonszolta a második birkát is. Az állat megmerevedett teste úgy esett bele, hogy a lába felfelé állt, ezért Rosetta kénytelen volt lemászni a verembe, és megfordítani. Észrevette, hogy a hollók kivájták a szemét, kiürítették a szemgödrét, és sötét cseppek maradtak benne, akár a viaszkönnyek. A szag emélyítő volt a melegben. Kimászott a veremből, és betemette földdel. Aztán másikat kezdett ásni, néhány méterrel arrébb. Mélyebbre ásta, és szélesebbre, mint az elsőt, és három birkát vonszolt bele. Amikor ezt a vermet is betemette, megállt, zihált. A nap már magasan állt

az égen. A légyrajok tovább döngtek körülötte. A ruhája csucsozott az izzadtságtól, sötétvörös lett. Fájt a keze és a válla. Kimerülten a földre rogyott.

– A nők nem olyan erősek, mint mi, férfiak – szólalt meg ekkor egy hang.

Rosetta megfordult, meglepetésként érte.

Őt helyi fiatalember figyelte őt a kerítés palánkján ülve.

Rosetta felpattant, és érezte, ahogyan növekszik benne az ismerős félelem a férfiatól, ami soha nem hagyta el.

– Menjetek innen! – ordította. – Ez az én földem!

A fiatalemberek nem mozdultak, arcukra gúnyos mosoly ült.

– És ha nem, mit csinálsz? – ingerelte az egyik.

– Menjetek innen, vagy hívom az őröket!

– Milyen örökről beszélsz? – kérdezte az egyik fiatalember. – Az apámról?

– Vagy az unokatestvéremről? – kérdezte egy másik, vörös hajú fiú.

A fiatalemberek figyelték.

– Milyen szép combod van – jegyezte meg aztán az egyik.

Rosetta csak abban a pillanatban döbbsent rá, hogy félmezten. Úgy érezte, meghal szégyenében. Leengedte a szoknyáját, és gyorsan begombolta a ruháját.

A fiatalemberek nevettek.

Rosetta dühödten a vörös hajú fiúra szegezte az ujját.

– Velük erősnek érzed magad, mi, Saro? – támadt rá kitágult orrlyukakkal. – Elfelejtetted, hogy csorgattad utánam a nyálad, és hogy kuncsorogtál? Mi? Elmesélted a cimboráidnak?

Saro erősen elvörösödött. Kiköpött a lány felé.

– Egy olyan ribanchoz, mint te, egy ujjal sem nyúlnék hozzá.

– Menjetek innen! – ismételte meg Rosetta.

– Nyald ki a seggem! – vágott vissza Saro, és összefonta a két karját a mellkasa előtt.

A többiek utánozták.

– Mi szeretünk nézni téged – jegyezte meg egy másik.

Rosetta remegett tehetetlenségében. Érezte, hogy a könnyei kitörni készülnek. Az összes falubélije azt hiszi, hogy semmitől sem fél, de ez nem igaz. Félt az apjától. És néha, amióta az apja meghalt, fél egyedül maradni a viskóban, mert egyetlen rúgással bárki betörheti az ajtót. De egy dologban a falubelieknek igaza van: a lelke mélyén erős. És olyan makacs, akár egy öszvér. Hátat fordí-

tott a fiatalembereknek, és újabb vermet kezdett ásni. Minden haragját a földön élte ki, melegre és fáradságra fittyet hányva ázott.

– Keményebb vagy, mint a kő – ismételte halkán magában.

Amikor az utolsó öt birkát is elföldelte, kifulladt, a kezét felsértette az ásó, és a ruhájából csöpögött az izzadság. A szíve erősen vert a mellkasában, és a lába rogyadozott. Akkor először kihívó tekintettel a palánk felé fordult.

De a fiatalemberek már nem voltak ott. Nem hallotta, mikor mentek el. Ahelyett, hogy megkönnyebbült volna, veszélyt érzett. A fülét hegyezte. Semmi. Csak a legyek zümmögését hallotta, és a kabócák ciripelését, amelyek a napon énekeltek.

„Aggódom érted” – mondta neki Cecè atya.

Rosetta úgy döntött, nem mosdik meg a patakban. Nem akart levetkőzni. A viskó felé indult, de újra körülnézett. A háta mögött láncsal bezárta az ajtót. És akkor újra sebezhetőnek érezte magát.

Evett egy kis maradék *pane cunzatót*, fűszerezett kenyeret, és megivott egy fél pohár vörösbort. Aztán az ablakhoz ment, és kinézett a földekre. Senki nem volt ott. A fáradságtól elgyötörten az ágyra dőlt, és nyugtalan álomba merült. Amikor két órával később felébredt, a szájában érezte még az aszalt paradicsom és a kapribogyó ízét a *pane cunzatóból*. Szomjas volt.

Elhúzta a láncot, és kilépett a szabadba. A nap már lemenőben volt, kezdte elérni a Bonifato hegy csúcsát, fegyverszünetet kínálva a természetnek. A kúthoz ment, felhúzta a vödört, és a fakanálból ivott egy korty friss vizet. Aztán belemártotta a kezét, és megmosta az arcát. Megmosta a tarkóját is, lehunyta szemmel. Rögtön jobban érezte magát. És miközben kigombolta a ruháját, hogy a mellkasát is felfrissítse, arra gondolt, hogy nem adja meg magát. Mert az övé igaz csata. És ettől a gondolattól bizakodóbbá vált.

Ám abban a pillanatban valaki csuklyát húzott a fejére, és a vállánál fogva megragadta. Aztán újabb kezek fogták le a karját, hogy mozdulatlaná tegyék.

Rosetta kiáltott. Miközben próbált kiszabadulni, hallotta, hogy a vödör visszaesik a kútba.

– Ordíts, ribanc, ordíts! Úgysem hallja meg a kutya sem – súgta neki egy hang, elváltoztatva, nehogy felismerjék.

Rosettán pánik lett úrrá. Ahányszor levegőt vett, a csuklya anyaga a szájába és az orrába került.

– Kik vagytok? – ordította.

– Senkik – felelte a hang.

Aztán Rosettát a földre hajították. Egy kéz megragadta a ruháját ott, ahol elkezdte kigombolni, és eltépte, lemeztelenítve a mellét. Rosetta újra ordított, és védekezni próbált. Az egyik kezét maga elé nyújtotta, próbálta ellökni a támadóját. Az ujjbegyei alatt érezte a férfi nyakát, és erővel belevájta a körmeit. A férfi felnyögött, és ököllel megütötte. Aztán újabb kezek mozdulatlaná tették a karját, és széttárták, mint Krisztusét a kereszten. Valaki felemelte a szoknyáját.

– Ne! – visította Rosetta. Rúgni próbált.

Súlyos test vetődött rá, szétnyitotta a lábait.

Rosetta hallotta, hogy valaki köp. Aztán egy nyálas kéz megnedvesítette a két combja között.

– Ne! – ordította újra kétségbeesetten, mert most már tudta, mi fog történni. – Ne!

Egy pillanattal később vad lökést érzett az alhasában. Majd repedést és fájdalmas szúrást. Végül olyan perzselést, amitől elakadt a lélegzete, és könnybe lábadt a szeme.

A test fölötte hevesen mozogni kezdett.

Rosetta tágra nyitotta a szemét a sötétben, a csuklya belsejében. És kitátotta a száját. A fülét a férfi állati zihálása töltötte meg, aki agyonnyomta és magáévá tette.

Aztán a test még egy utolsó lökéssel görcsbe rándult. Rosetta egyfajta dörmögést hallott, és nyúlós, langyos folyadék lepte el.

A test felhúzódkodott.

– A ribanc szűz volt – vihorászott.

Rosetta arra gondolt, hogy vége van. Ám most más valaki feködött rá, és folytatta azt, amit az előző is csinált.

– Nem fáj... nem fáj... – dünnyögte Rosetta.

– Nem, hogy nem fáj – nevetett valaki. – Élvezed, mi, ribanc?

Egy idő után ez is dörmögött, megmerevedett, és megtöltötte őt azzal a nyúlós nedvvel.

Aztán jött a harmadik.

Végül a legelső hang így szólt hozzá:

– Le ne vedd a csuklyát, mert megöllek!

Rosetta nem mozdult, miközben hallotta a léptük kopogását, amint futva távolodtak. És ő csak feküdt ott, kővé dermedt, képtelen volt megmozdulni, gondolkodni, hallgatni a rettenetes fájdalmat, amibe taszították. Képtelen volt felmérni a megaláztatást, nem mozdult, mígnem hevesen rázni nem kezdte a hideg. Olyan hideg, ami belülről jött, onnan, ahol megerőszkolták.

Akkor remegő kézzel lehúzta a csuklyát. Amikor sikerült fel-tápászkodnia, az alkony fénye még vörösebbé tette a vért, amely végigcsorgott a combján.

Rosetta szeme tágra nyílt, a száját némán eltátotta. A viskó felé nézett. Majd a földje felé, ahol elföldelte a birkákat. Majd még tovább, ahol a föld fekete volt a két hónappal korábbi tűzvésztől, a kicsavarodott formájú olajfák pedig elszenesedtek.

Még jobban kinyitotta a száját, mintha segítséget akarna hívni, de még csak levegő sem jött ki rajta. Úgy érezte, nem is lélegzik. Nem érezte, hogy ver a szíve a mellkasában. Olyan volt, mintha meghalt volna. Még a kabócákat sem hallotta.

A távolban hallotta a San Francesco d'Assisi-templom harangját.

Akkor gondolkodás nélkül elindult a köves ösvényen, szinte tudatában sem volt, mit tesz. Lassú, bizonytalan léptekkel. Mintha álmában tenné. Mintha már nem is ő volna az.

Amikor átment Alcamón, nem érezte magán a falubeliek tekintetét. Azt sem vette észre, hogy a nyomába szegődtek. Csak annak a harangnak az immár elhalt visszhangját követte, ami az egyetlen dolog volt, amit érzékelt.

A San Francesco d'Assisi-templomhoz ért, felment a két lép-csőfokon, és kinyitotta az ajtót.

– *Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto* – mondta éppen Cecè atya, bevezetve az esti rózsafűzért.

– *Sicut erat in principio et nunc et semper et in saecula saeculorum* – felelték kórusban a komaasszonyok.

Rosetta, aki alig állt a lábán, az egyik padnak támaszkodott, amely megnyikordult.

Az asszonyok és Cecè atya megfordultak. Elnémultak.

Rosetta arcára rémült kifejezés ült. A mellén széttépett ruha látni engedte a mellét. A szoknya, amelyet hosszan felhasítottak, látni engedte a vért, amely összemocskolta a combját. A szeme tele volt olyan fájdalommal, amely gyötrelmesen világította be a templom félhomályát.

Mögötte, akár egy gyászmenet, a falubeliek követték.

Akkor Rosetta, olyan kócosan és botrányosan, mint Mária Magdolna, éppen csak széttárta a karját, tenyérrel felfelé, mint-ha átadná magát a közösségnek, és az általános csendben, rekedt hangon így szólt:

– Győztetek.

– Ámen – dünnyögte egy nő, majd keresztet vetett.

Soročincy, Poltavai kormányzóság, Orosz Birodalom

Ráhel apját a steti temetőjében temették el.

Az öreg rabbi vörösre színeződött kötéssel az állán, a csonkítás miatti szégyenében lehajtott fejjel, olyan gyenge hangon kezdte énekelni a *kaddist*, hogy az embernek hegyeznie kellett a fülét, ha hallani akarta.

Ráhel szeme duzzadt volt a sírástól, és amikor a hangja csatlakozott a rabbi gyenge hangjához, majd túlszárnyalta azt, olyan tisztán, olyan magasan és fájdalommal telve, hogy – bár nő nem vezethette a halotti imát – senki nem mert félboszakítani vagy szemrehányást tenni neki.

Amikor befejezték a kaddis éneklését, a rabbi az általános, meghatott csendben, így fejezte be:

– *Smá Jiszraél, Adonáj Elohénu, Adonáj ekhád.*

Halld, Izrael, az Úr a mi Istenünk, Egy az Úr.

Akkor Ráhel a sírgödör mellé térdelt, és a földhalomra, ahogyan a szertartás előírja, óvatosan egy követ, *evént* helyezett, amely az ősi nyelvükön mind az apa, mind a fiú szó gyökerét magában foglalja és egyesíti. És ott, másodpercről másodpercre úgy érezte, hogy minden ereje elhagyja, az apjáéval együtt. A kezét a sírhalom földjébe dugta, és úgy érezte, ugyanaz a fagyosság járja át, amely az apja testét csavarta körbe. A jövőjét hirtelen megmászhatatlan hegynek érezte. És ebben a bizonytalanságban, ebben a zavarodottságban újra csupán egy tizenhárom éves kislány volt, aki képtelen megbirkózni az élettel.

Egy óra sem telt el, és négy fedett, ló vontatta kocsi érkezett a stétlbe. Az elsőről három, hosszú, fekete, prémgalléros, gyapjúkaftános férfi szállt le. Határozott léptekkel a rabbi felé indultak.

– *Salom Aléchem* – köszöntek tiszteletteljesen.

– *Aléchem Salom* – felelte a rabbi, lehajtott fejjel.

Ráhel ijedten nézte a férfiakat és a kocsikat. Az, amire előző napig a legjobban vágyott, és amit úgy képzelt el, mint kivételes alkalmat, most olyan félelmet keltett benne, amin nem sikerült uralkodnia. „Menj el, lányom” – mondta neki a haldokló apja. De Ráhel úgy gondolta, már nincs hozzá bátorsága. Már nem volt ereje elindulni, és nem volt ereje maradni sem. Az egyetlen dolog, amire abban a pillanatban vágyott, az volt, hogy eltűnjön, és ne érezze többé ezt a nyilalló fájdalmat és ezt a betölthetetlen ürességet a lelkében. Érezte, ahogy a lélegzete elfúl a mellkasában, miközben gondolkodni és dönteni próbált.

A három férfi, akik leszálltak a kocsikról, körbenéztek, és azonnal észrevették az előző napi támadás jeleit és sebesüléseit a közösség köréjük gyűlt tagjainak arcán és testén. A fejüket ingatták, majd hármójuk közül a legmagasabb, egy hájas és kivörösödött arcú férfi intett. Azonnal megjelent két másik férfi, ők is hosszú kaftánt viseltek, és négy láb magas hordót helyeztek a rabbi elé.

– A mi rituálénk szerint levágott, szózott hús – mondta a hájas férfi. – Fogadd el az embereid számára!

– *Barukh sém kvod malkhutó leolám váéd* – felelte a rabbi, és a közösség sorain hála moraja futott végig.

– Igen, szent férfiú. Legyen áldott a Birodalma Dicsőségének a Neve most és mindörökké – folytatta a hájas férfi. – Ámosz Feinnek hívnak. Olvastok az üzenetet, amit küldtünk?

– Igen, olvastuk – felelte a rabbi.

– Jól van – mondta Ámosz. – És hogy döntöttetek?

– Gondoskodni fogtok a lányainkról?

Ámosz ismét a két férfi felé fordult, akik a szózott húsos hordót hozták, és újra intett nekik.

A két férfi kinyitotta a kocsik első ajtaját, és leszállítottak vagy húsz mosolygós és vidám lányt.

– Nézz rájuk, ők most a mi lányaink – szólt Ámosz higgadt hangon. – A Sociedad Israelita de Socorros Mutuos Varsovia lehetőséget akar nekik adni, hogy se éhen ne haljanak, se pedig az üldöztetésbe ne pusztuljanak bele. De ha nekem nem hiszel, kérdezd meg őket!

A rabbi végigmérte a lányokat, akik a kocsikról leszálltak. Miután a szemével elkapta a beleegyezés jelét az illetékes szülőktől, így szólt:

– Négy szeretett lányunk megy veletek.

– Öt – lépett elő Ráhel, a hangja remegett.

Ámosz ránézett. Az arcán csalódott kifejezés jelent meg. Egyáltalán nem volt nőies kislány. Az arca csúnyácska, kiugró járomcsonttal, hegyes orral, keskeny szájjal és nevetségesen vad hajjal. És a teste is inkább fiúéhoz hasonlított, sovány volt, majdhogyanem merev, a mell legcsekélyebb jele nélkül.

– Nem, rabbi – szólt közbe a mostohaanyja. Majd Ráhel felé fordulva csípős és kemény hangon így szólt: – Az apád nem akarta, hogy elmenj. Becsüld meg az emlékét azzal, hogy tiszteletben tartod az utolsó kívánságát!

– Az apám, amikor haldoklott, azt mondta, hogy menjek – tiltakozott gyengén Ráhel. – Ezek voltak az utolsó szavai.

– Hazug – mondta a mostohaanyja megvetéssel telve.

Ráhel erőtlenül nézett rá. Előző napig buzgón ellenkezett volna vele. Most viszont nem volt hozzá ereje.

– Nos, engedje meg nekem, rabbi – szólt közbe Ámosz, akinek még mindig az arcára volt írva a csalódás Ráhel kinézete miatt –, nem akarok feszültséget szítani. Ha maradnia kell... maradjon.

– Adjon nekem egy pillanatot, hogy tisztázzam a kérdést! – szólt a rabbi. – Gyertek velem! – parancsolt rá Ráhelre és a mostohaanyjára, miközben a sұл felé indult. A bejárat előtt megállt, és szigorúan rájuk nézett. – Hogy is állnak a dolgok? – kérdezte végül Ráhelt.

– Ahogy mondtam – felelte Ráhel, és érezte, hogy örülten ver a szíve, mintha a szakadék szélén állna.

– Nem igaz – vágta rá azonnal a mostohaanyja. – Az én szeretett férjem nem akarta, hogy elmenjen, rabbi. Azt mondta neki, hogy túl kicsi, hogy nem képes gondoskodni magáról.

Ráhel arra gondolt, hogy az apjának igaza volt. Az elbizakodottságától nem értette meg, milyen törekeny az apja nélkül.

– Így van? – kérdezte a rabbi Ráhelt.

Ráhel, megrémülve attól, amit mondani készült, elhaló hangon felelt:

– Igen, de aztán, amikor haldoklott... azt mondta, hogy menjek. – Az emlékre a fájdalomtól elcsuklott a hangja, és a szeme könnybe lábadt. – Egy lépésre voltunk maguktól...

- De én nem hallottam – mondta a rabbi.
- Suttogott... – magyarázta Ráhel.
- Te hallottad? – kérdezte a rabbi a mostohaanyától.
- Nem – felelte az.

Ráhel megvetéssel méregette a mostohaanyját.

– Hogy is hallotta volna? Elmenekült. Hagyta, hogy egyedül haljon meg.

A mostohaanyja elvörösödött, és nem szólt semmit, bár remegett a haragtól.

A rabbi összevont szemöldökkel nézte a két nőt.

– Szó áll szóval szemben. A Törvény alapján fogok dönteni. – Felemelte a kezét, önkéntelen reflexből, mintha a szakállát akarná végigsimítani. A mozdulat félúton megállt. Sóhajtott. – Mindig rosszalóttam, ahogyan az apád nevelt téged. És ezt mindig szóvá is tettem – kezdett bele. – Ő viszont mindig azt felelte, hogy magasabb intelligenciával rendelkezel a többiekénél, és hogy ezt szégyellni bűn lenne a Mindenhatóval szemben.

Ráhelnek összeszorult a szíve a gondolattól, mennyire szerette és óvta őt az apja. Csak most vetett vele számot, hogy mindaz a szabadság, amit megadott neki, és ami neki mindig kevésnek tűnt, az az apjának mindennapos harcát jelentett a faluban. Ráhel semmi nem volt nélküle. Mert az apja volt az ő ereje.

– És nézd, hová vezetett ez a nevelés! – folytatta a rabbi szigorú hangon. – Góghöz! – kiáltott fel.

A mostohaanyja arcán elégedett mosoly jelent meg.

– Nem vagy nagykorú – mondta ki az ítéletet a rabbi. – És én úgy határozok, hogy az apád felesége legyen az anyád.

– Nem... – tiltakozott gyengén Ráhel. – Ő csak azt akarja...

– És ha ő úgy gondolja, hogy jobb, ha nem mész, akkor úgy legyen! – folytatta a rabbi rendíthetetlenül. – És te leszel az ő támasza. Ámen.

– Nem... – ismételte Ráhel. – Őt én nem érdeklek. Csak egy rabszolgát akar!

– Asszony – szólt ekkor a rabbi a mostohaanya felé fordulva, nem is törődve Ráhel szavaival –, vidd innen a lányod! Zárd be a házba, ha szükséges! – Ráhelre nézett. – Soha nem kívántam volna, hogy az apád meghaljon – jelentette ki komor hangon. – De miután megtörtént, kovácsoljunk előnyt ebből a szerencsétlenségéből, majd most visszatérítünk téged az egyenes útra, amelyet ő nem tudott neked megmutatni.

– Hogy beszélhet így az apámról? – kérdezte Ráhel méltatlankodva és megsebezve, és büszkén emelte fel a fejét. – Jobb volt maguknál, mindannyiukat egybevéve. Képmutatók!

– Maga az ördög beszél belőled – szolt a rabbi. – Vidd innen, asszony!

A mostohaanyja egyik karjánál fogva megragadta Ráhelt, erősen megszorította, és elrángatta.

A lány nem ellenkezett.

– Hogy beszélhet így az apámról... – csak ezt ismételte.

Aztán, miközben a mostohaanyja belökte a házba, és bezárta maguk mögött az ajtót a faretessel, Ráhel hallotta, ahogy a lányok vidáman lármáznak, és a szüleik áldást mondanak rájuk. Hallotta, ahogy kinyitják, majd becsukják a kocsiajtókat, ahogy megpattintják az ostorokat, ahogy a lovak nyerítenek, a kerekek pedig csikorogni kezdenek a jégrétegen, amely mázként vont a stetl utcáit. A ház egyetlen ablakához ment, és nézte a fekete kocsikat, amint lassan haladtak, lépésben.

– Készíts nekem enni! – káromta a háta mögött a mostohaanyja.

Ráhel megfordult.

A gyűlöletes asszony arcán a diadal rosszindulatú mosolya játszadozott.

– Mostantól fogva más szelek fújnak. Törődj bele!

Ráhel újra az ablak felé fordult, nézte a távolodó kocsikat, és érezte az eljövendő élete egész súlyát. Elveszettnek érezte magát. Újabb pánik szorította el a torkát. Nem lesz többé semmije, még az a kevéske sem, ami eddig volt. De nem érzett haragot. Csak halvány kétségbeesést, amely feketére színeződött, mintha belemerülne az áthatolhatatlan sötétségbe, amelyből nincs visszaút. Ami rá várt, az életfogytig tartó börtön. Kisebb halál.

– Igyekez! – mondta a mostohaanyja.

Ráhel gondolkodás nélkül, meggörnyedve a tűzhelyhez ment. „Elárullak, apám” – gondolta. Úgy érezte, agyonnyomja a saját gyengesége súlya, és miközben egy könnycsepp a leveses edénybe hullott, azt mondta magában: „És elárulom saját magamat is”.

Egy pillanattal később kopogtak az ajtón.

– Adj ide nekem minden könyvet! – parancsolt rá a rabbi a mostohaanyjára, amikor az ajtót nyitott. – A templomban őrzöm majd őket. Ebben a házban nem lesz több nő, aki olvasson.

– Ez minden, ami az apámból megmaradt nekem... Kérem... ne... – szólalt meg Ráhel kivörösödött szemmel.

Sem a mostohaanyja, sem a rabbi nem méltatta válaszra. A mostohaanyja két magas oszlopba gyűjtötte a könyveket.

Ráhel nézte, de nem volt hozzá ereje, hogy ellenkezzen.

– Segíts nekem elvinni őket! – mondta a rabbi a mostohaanyának. – Egyedül nem bírom.

A mostohaanyja Ráhel felé fordult.

– De ő...

– Mégis hova menne? – szakította félbe a rabbi. – Zárd rá kívülről az ajtót!

A rabbi és a mostohaanyja fogták a könyveket, és elindultak.

Ráhel hallotta, amint bezárják az ajtót. És újra, még élesebben mérlegre tette a jövőbeli börtöne súlyát. „Mégis hova menne?” – kérdezte a rabbi, majdhogynem megvetéssel. Mert tudta, hogy legyőzte a lányt. Hogy eltaposta. A kis ablakhoz lépett. A kocsiakat már nem lehetett látni. De ő tudta, hol vannak. Azt az utat követik, amelyik megkerüli a falut uraló dombot, és félkörívet ír le. Hosszabb út volt, mint az ideális egyenes út nyugat felé, de ily módon a kocsiknak, amelyeket gyakran gyenge vagy öreg jószágok húztak, nem kellett az emelkedőt leküzdeniük. Ráhel emlékezett rá, hányszor vágott át a dombon, amikor még kicsi volt, és utol akarta érni az apját, aki a földekre tartott. Gyors lábai lehetővé tették, hogy előbb találkozzon az apjával, mint ahogy az az út által leírt félkört megtette volna. És elég sovány volt ahhoz, hogy kiférjen az ablakon, amely nem volt több, mint egy lőrés.

Hirtelen hasított bele a gondolat. Érezte, ahogy a vér újra folyni kezd az ereiben, és ez kirángatta a ködből, amelybe zuhant. Az apja a közösség beletörődő életmódja ellenére azt tanította neki, hogy minden emberi lény a saját döntéseinek gyermeke, és hogy mindenkinek kötelessége, hogy a saját sorsát meghatározza. A kis ablakot méregette, és a szíve azt súgta, szökjön meg. Végül a fekhelyéhez ment, és fogta az egyetlen könyvet, amely megmenekült a rabbitól és a mostohaanyjától. Különleges könyv volt, elnyűtt borítójú, amelyet előző este magával vitt az ágyába, hogy közel érezze magához az apját. A mellkasához szorította. Visszatért az ablakhoz, és ijedten nézte. Amit tenni készült, az örültség volt. De nem volt más választása. Ha marad, meghal.

Kinyitotta az ablakot. Kihajította a könyvet, miután egy konyharuhába burkolta. Aztán fogott egy zsámolyt, és felállt rá. A nyílásba dugta a fejét, de rájött, hogy a vállá így nem fog rajta átférni.

Akkor visszabújt, és először az előrenyújtott két karját dugta ki. Aztán következett a feje és a válla, amely nagy nehezen fért csak ki. Minden levegőt kifújta a tüdejéből, és előre toltta magát, a kezével próbált megkapaszkodni a ház előtt álló fenyőfarönkökbe. Ám amikor a medencéje került sorra, rájött, hogy nincs hozzá elég ereje. Pánik lett rajta úrrá, és így maradt, félig bent, félig kint, amikor meglátta, hogy arra jön a ragyás Éliás.

A kisiú, aki azonnal észrevette, csodálkozó és riadt arckifejezést öltött. Aztán a falu központja felé pillantott.

– Ha kémkedsz, megöllek! – fenyegette meg ösztönösen Ráhel.

Éliás egy lépést tett a főút felé.

– Éliás, kérlek! – könyörgött neki Ráhel könnybe lábadt szemmel.

A kisiú megállt.

– Kérlek... ne árulj el... – ismételte Ráhel. – Segíts nekem...

Éliás lassan közeledett.

– Mit akarsz csinálni? – kérdezte, immár egy lépésre Ráhel karjától. – Te is el akarsz menni?

– Segíts nekem...

– Mind elmentek – mondta Éliás szomorú hangon.

– Segíts nekem...

– Ha te is elmész, egyedül maradok...

– Kérlek...

Éliás egy pillanatnyi tévovázás után megfogta a lány két karját, és húzni kezdte, fújtatott és megcsúszott.

Ráhel érezte, hogy az oldala felhorzsolódik, de végül sikerült kibújnia, és a sárba esett. Felkelt, és felkapta az apja imádságos könyvét.

– Köszönöm, a barátom vagy – mondta Éliásnak.

A kisiú arcán félnék mosoly jelent meg.

– Igazán?

– Igen, megmentetted az életem – mondta Ráhel, majd pusztit nyomott a szájára, mielőtt elinalt volna.

Éliás az ajkához emelte az ujjait, hogy megérintse élete első csókját.

De Ráhel ezt már nem látta. Nem fordult hátra, mert nem volt vesztegetni való ideje. A domb felé futott, és olyan gyorsan szaladt fel rá, ahogy csak tudott. Amikor a tetejére ért, kifulladásra megállt.

A temetőt nézte. Az apja sírja ilyen távolságból csupán egy elmosódott földhalom volt, jelentéktelen fekete folt az első hó fehér

takaróján, teljesen rendjén való olyan helyen, ahol a szeptember már téli hónapnak számít. Az ellenkező irányba fordult. A kocsik távol jártak. Túl sokáig várt. Üldözőbe vette őket, lélekszakadva rohant lefelé. Amikor az útra ért, a kocsikat már nem lehetett látni.

„Soha nem fog sikerülni” – gondolta, és lassított, lépésről lépésre, amíg meg nem állt, és átadta magát a vigasztalanságnak. „Soha nem fog sikerülni” – ismételte magában. A földre kuporodott, és kész volt utat engedni a könnyeknek.

De aztán a jeges és sivár föld csendjében valami, ami a szívéből jött, hangot öltött.

– Persze, hogy meg tudod csinálni, imádott lányom – szólalt meg hirtelen az apja hangján.

– Nem hagytál el – suttogta Ráhel, megindultan.

– Soha nem foglak elhagyni, lányom – folytatta, azt képzelvén, hogy az apja ott áll mellette.

Akkor a könnyektől elvakulva és a zokogástól elfúló lélegzettel talpra állt.

– Fejezd be a sírást! – mondta neki az apja.

De Ráhel nem fejezte be. Nem tudta, mennyi könnyet hullatott már. Feneketlen kút volt.

– Fejezd be a sírást! – parancsolt rá az apja, majdnem ordított.

– Nem akarlak többet sírni látni! – Aztán, amikor ezen szavak visszhangja elveszett a környező, fagyott világban, Ráhel hallotta, amint az apja így szól: – Éld a saját életedet! A végsőkig.

Ráhel megtörölte az arcát, bölintott, majd újra futni kezdett. És minden alkalommal, amikor úgy érezte, nem megy tovább, az apja hangján így szólt magához:

– Fuss, lányom, fuss! Sikerülni fog.

Ám mindennek ellenére minél távolabb jutott, annál inkább azt érezte, hogy növekszik benne az aggodalom. Minél távolabb jut, annál kevesebb lehetősége marad visszatérni, mondta magában. És ez a gondolat percekre újult erőt kölcsönzött neki, hogy gyorsítsa a lépéseit, máskor viszont percekre mintha ólmot kötött volna a lábára, súlyossá és lassúvá tette őket. De a gyorsítások és lassítások között ellenállt a kísértésnek, hogy irányt váltson, és követte tovább az utat, amely végleg elszakította őt az eddigi életétől. Órákon át ment előre, minden megrémítette. Az, amit otthagyt, az, amit keresett, az, amit talán nem is talál meg.

Néhányszor hallotta, hogy parasztkocsija közeledik.

– Rejtőzz el! – mondta neki az apja.

És Ráhel azonnal a földekre vetette magát, és a gödrökbe kuporodott, közvetlenül a jeges és nyirkos földön.

Amikor látta, hogy alkonyodni kezd, így szólt:

– Félek, apám.

– Itt vagyok, és megvédelek – felelte az apja. – Ne add fel!

– Besötétedik...

– Megvilágítom az utad.

– A farkasok vadászni indulnak...

– Láthatatlanná teszek az ellenségeid számára.

– Ne hagyj el, apám...

– Soha nem hagylak el, imádott lányom.

És Ráhel csak ment tovább a fenyegetően közeledő sötétségben, megborzongott minden zajtól és minden susogástól.

– Mondd újra! – suttogta minden alkalommal, amikor úgy érezte, felülkerekedik rajta a félelem.

És az apja meleg és megnyugtató hangon elismételte neki:

– Soha nem hagylak el, imádott lányom.

Ám egy ponton Ráhel engedett, nem is annyira a vigasztalásnak, mint a fáradtságnak. Átfagyott és éhes volt. A lábában már nem volt több erő. Nem érezte a tagjait. Nem tudta behajlítani az ujjait a kezén. A füle és az orra mintha kristályból lett volna. A látása elhomályosult. Körülötte a fák árnyai fenyegetően hullámoztak, megvilágította őket az erőtlen hold, miközben a léptei megálltak az út éppen hogy látható sávjának a szélén.

– Sajnálom, apám – mondta, és a földre rogyott.

– Kelj fel! – mondta az apja.

– Csak egy pillanatra... – felelte Ráhel elhaló hangon. – Csak egy pillanatra... – ismételte, lehunyta a szemét, és átadta magát az álomnak, amely a halála előszobája volt.

– Lányom – szólította az apja távoli hangon. – Lányom...

De Ráhel már nem hallotta.

Ahogy nem érezte már sem a hideget, sem a fáradtságot. Ahogy már nem voltak sem vágyai, sem félelmei.

Érezte, ahogyan a biztató béke körbelengi. Aztán minden gondolata kialudt.

Boccadifalco – Palermo, Szicília

Rocco két napig úgy dolgozott don Mimì szőlőjében, mint az igás-ló. Miközben kapált, még magán érezte, akár a nyúlós enyvet, a belső halál érzetét, ami a mondellói tengerparton kerítette hatalmába. A feje üres volt. Olyan volt, mintha az agya elaludt volna, és nem lenne hajlandó gondolatokat megformálni. Olyan volt, mintha a szíve felhagyott volna azzal, hogy verjen, csak hogy ne hallja a vereség hangját. A megadásét. Annyira elbizakodott volt, hogy elhitte, sikerül nem belesüppednie ebbe a sártengerbe. Ehelyett lassan, de elkerülhetetlenül magába szippantotta egy olyan végzet, amelyet az apja elvetemült élete írt meg neki, és amely megtagadta tőle a lehetőséget, hogy ő maga írja meg a sajátját. El van átkozva. Nem szabad ember, hanem az apja árnyéka. Saját maga szelleme. Vesztett, és nincs ereje lázadni ellene.

Ez a két nap úgy illant el, mint a köd, értelmetlen, életlen, érzéketlen órák elmosódott sorozata.

Aztán a harmadik napon Nardu Impellizzeri, don Mimì *caporegiméje* kopogtatott a viskó ajtaján.

– Lejjebb adtad a kakaskodást? – kérdezte gúnyos mosollyal.

Rocco fáradtan bólintott.

– Don Mimì azt üzeni, hogy jelentkezz Balistreri műhelyében, hivatkozz rá! – mondta ekkor Nardu. – Sasà Balistreri a barátunk. Felvenne téged segédnek.

– Segédnek?

– Az ördögbe is, mi akarsz lenni, a szerelők vezetője? – vágott vissza Nardu.

- És hol van ez a műhely?
 - A Calán, a Castellammare negyedben.
 - És mikor kell mennem?
 - Mész és kész. Mire vársz, hogy kocsit küldenek érted?
- Rocco lehajtotta a fejét, bólintott, és elindult.

Átment azon a peremnegyeden, amit a lakosai úgy neveztek, hogy Vuccheifaiccu, és amelyet az egykori Bourbon királyi vadászterület határára építettek. Elhaladt a régi hentesüzletek, tavernák és a helyi munkások szegényes lakhelyei előtt. Aztán a város központjába érve a Borgo Vecchio felé vette az irányt, és a Càssaróra, Palermo legrégebbi utcájára ért, amelyet senki nem volt hajlandó Vittorio Emanuele sétánynak nevezni. Egyenesen haladt tovább, nagyszabású paloták között, míg meg nem érezte a hal fanyar szagát. Akkor balra fordult egy sikátorba, és a Vuccirián találta magát, a történelmi piacon. Elsétált a standok között, süketen az árusok szólóingatására. Majd néhány perc múltán a város véget ért a tenger előtt. A Calára ért, Palermo első kikötőjébe.

– Hol van Balistreri műhelye? – kérdezte egy öreg halásztól, aki éppen hálót foltozott.

Az öreg szó nélkül kinyújtotta a kezét jobbra.

– Köszönöm – mondta Rocco, miközben továbbindult, arrafelé, ami első látásra bárkáknak kialakított hangárnak látszott, a három nagy boltíve közvetlenül a kikötő zavaros vizére nézett.

– Sasà Balistrerit keresem – mondta egy testes férfinak, aki egy ládán ült kint, és szivarozott, miközben a lustán ringatózó bárkákat figyelte.

– Ki keresi? – kérdezte a férfi anélkül, hogy megfordult volna.

– Don Mimì Zappacosta küldött, hogy jelentkezzem – felelt Rocco.

A férfi ránézett.

– Szóval te vagy Carmine Bonfiglio fia – szólta. Egy ideig mérgette, majd hozzáfűzte: – Nem hasonlítasz rá.

– Nem. Az anyámra hasonlítok.

– A vér számít – mondta a férfi. Majd megfogta Rocco kezét, és megvizsgálta a mutatójaja begyét. – Megcsípett egy szúnyog?

Rocco nem felelt.

A férfi nevetett.

– Sasà Balistreri áll előtted, *picciottu* – mondta aztán, és az egyik kezével a tekintélyes hasára csapott.

- Mit kell csinálnom? – kérdezte Rocco.
- A fenébe, te aztán szűk szavú vagy, mi?

Rocco némán méregette.

– Jobb keveset beszélni, mint túl sokat – mondta Balistreri, közben nehézkesen feltápáskodott. – Ezt mondom mindig az asszonynak is, de nem csak a szája nagy, bármit mondasz neki, az falra hányt borsó. – Magában, fáradtan nevetgélt ezen az elnyútt élcen, amit ki tudja hányszor sütött már el. A műhelybe lépett, és egy fa- és üvegfülke felé indult. Ott leült az íróasztalhoz, amely roskadozott a szerszámoktól. – Csukd be az ajtót! – mondta Roccónak. Aztán az egyik zsíros ujjával felé bökött. – Nincs rád szükségem – kezdett bele. – De ha don Mimì szólít, állok rendelkezésére. Mindig és mindenben.

„Mindenki ugyanazokat a dolgokat ismételteti” – gondolta Rocco. Mintha beakadt volna a lemez. Az arcok változnak, de a szavak ugyanazok. És egy nap talán majd ő is ugyanezt fogja szajkózni.

– Don Mimì azt mondta, ügyesen bánssz a motorokkal – kezdett bele újra Balistreri.

– Akkor szerelőnek vegyen fel, ne pedig segédnek! – szólt Rocco.

– Valóban szerelő leszel – mosolygott kétértelműen Balistreri.

– De éjszaka.

– Nem értem.

– Akkor elmagyarázom – mondta Balistreri vidám felhanggal.

– Mit gondolsz, hány személygépkocsi és teherautó van Palermóban? Száz? Talán kétszáz. – Rocco felé hajolt. – És akkor hogy boldoguljon egy olyan becsületes ember, mint én? – Mosolyogva nézett a fiúra. – Értesz engem?

– Nem – felelte Rocco.

– A motoroknak tönkre kell menniük, *picciottu!* Gondolkodj! – Balistreri az egyik ujjával a halántékára bökött. – Te éjszaka ezeket az áldott motorokat tönkreteszed... mi pedig megjavítjuk.

– Én javítani akarom a motorokat, nem pedig tönkretenni – tiltakozott Rocco.

Balistreri fenyegetően hajolt felé.

– Azt csinálod, amit én mondok neked. Mert én vagyok Castellammare *caporegiméje*. – Némán méregette a fiút, a piszkos uja remegett a levegőben. – Don Mimì biztosított afelől, hogy kioktatott a kötelességedre – folytatta fenyegető hangon. – És nem

akarok egy olyan nagy főnökhöz elmenni panaszt tenni, mint ő. Értjük egymást?

Rocco szó nélkül lesütötte a szemét.

– Értjük egymást? – ismételte Balistreri hangosabban.

Rocco bólintott.

– Nagyon jó. – Balistreri a széknek támasztotta a hátát. – Az apád a te korodban már nagy dolgokat vitt véghez – ingatta a fejét. – Lehet, hogy nem csak a hajad színét örökölted az anyádtól.

Rocco nem reagált.

– Ma este kezdesz – fogott bele újra Balistreri. – Minicuzzuval mész, aki megtanít a mesterségre, és fedezi a seggedet. – Meggyújtotta a szivarját, amely közben kialudt, majd anélkül, hogy újra Roccóra nézett volna, így szólt: – Most pedig hozz nekem egy erős feketekávét!

Rocco kilépett a fülkéből, és szétnézett. Négy ember volt a műhelyben. Három gépszírtól koszosan ügyködött egy halászhajó motorjával, amelyet emelőre helyeztek. A negyedik külön volt tőlük, a ruhája és a keze tiszta. Alacsony volt és ideges. A haját brillantinnal kente be.

– Jó napot! – mondta Roccónak.

– Jó napot! – felelte Rocco. – Honnan hozzak kávét Balistreri úrnak?

– A kávézóból – felelte a férfi.

A három szerelő vihogott.

– És hol van a kávézó? – kérdezte Rocco.

– Ahol lennie kell – felelte a férfi.

– Köszönöm – dűnnyögött Rocco, megfordult, és a műhely kijárata felé indult.

A három szerelő még nevetett.

– Minicuzzu – mondta az egyik, vidáman –, komikusnak kellett volna állnod!

– *Piccio*ttu! – szólította Minicuzzu.

Rocco megállt.

– Nem érted a tréfát? – mosolygott Minicuzzu.

Rocco nézte, de nem viszonzta a mosolyt.

– Tudjátok, kinek a fia a *piccio*ttu? – kérdezte Minicuzzu a szerelőktől. – Carmine Bonfiglióé.

– Azé a Carmine Bonfiglióé? – kérdezte az egyik férfi, és elkekedett a szeme.

– Pontosan azé – bólintott Minicuzzu.

A három szerelő odament Roccóhoz. A ruhájukba törölték a kezüket, és felé nyújtották, hogy tiszteletteljesen köszönjenek neki.

– Részünkről a megtiszteltetés – mondták. – Az apád nagy ember volt.

– Az Aranci kávézó itt van jobbra, húsz lépésre. Ne fizess, írasd fel! – mondta ekkor Minicuzzu. – És ha már úgyis átmész, nekem is hozz egy kávé! De igyekezz, mert melegen szeretem!

Rocco egész nap nem tett mást, mint az Aranci kávézóba járt. Ahányszor közelebb merészkedett a halászhajó motorjához, eltették. Az egyetlen dolog, amit megengedtek neki, az volt, hogy régi újságpapírral és még az eszközöknél is piszkosabb oldószerrel megtisztítsa a szerszámokat a zsírtól, és elrendezze őket.

Délután öt óra körül, miközben a többiek készültek bezárni a műhelyt, Minicuzzu félrehívta, és így szólt hozzá:

– Menj, pihenj le, ma éjjel ébernek kell lenned! Tizenegykor értesd megyek. Ez a kis munka közel van az otthonodhoz.

Rocco se nem aludt, se nem evett. Egész idő alatt a semmibe meredt, legyőzöten, a teljes bizonytalanság állapotában. Egyedül, mint mindig. Lélekben egyedül. Olyan kiterjedt magány volt ez, amit a sok lány közül egy sem tudott enyhíteni. Olyan magány, ami nem engedte, hogy a saját sorsát egy nőével egyesítse. Mert a sorsa nem volt a sajátja.

Pontban tizenegykor kétkerekű cséza állt meg a viskója előtt. Minicuzzut látta egy kisfiúval, aki talán tizenkét éves sem volt még.

– Gyalog megyünk – mondta Minicuzzu, és elindult.

Rocco észrevette, hogy átöltözött. Fekete inget és nadrágot húzott.

A kisfiú rövidnadrágot viselt, ami látni engedte a sovány és összekarcolt lábát. Mezítláb volt. A cséza hátuljából elővett egy bőrtáskát, és a vállára akasztotta, de meginogott a súlya alatt.

– Add ide! – mondta neki Rocco.

– Nem – tiltakozott a fiú büszkén, felháborodottan.

– A táskát Totò hozza – szólt közbe Minicuzzu. – Mert ha nem bírja el, faszt sem ér, és akár otthon is maradhat. Igaz, Totò?

– Elbírom – felelte Totò, de a hangján érződött az erőfeszítés.

– Miért jön velünk egy kisfiú is? – kérdezte Rocco.

– Én nevelem – felelte Minicuzzu.

- A fiad?
– Úgy lehet. Ki tudja? – nevetett Minicuzzu. – Áruold el nekünk, mit dolgozik az anyád, Totò!
– Kurva – felelte Totò, és elvörösödött.
Minicuzzu újra nevetett.
– De ő derék *picciottu* lesz, igaz Totò?
– Megmondja, kit öljek meg, és én megölöm – felelte Totò ünnepléses hanghordozással.
„Még nem is mutál” – gondolta Rocco. Alig több, mint egy kisfiú. Papagájként ismétli a szájhős frázisokat. Azt sem tudja, miről beszél. De ahogy egyre ismételteti, végül majd elhiszi őket. Előbb-utóbb Minicuzzu zsebkést vagy fegyvert ad a kezébe. És Totóból állat lesz, mint minden *uomo d'onore*ből. Ugyanazt fogják vele tenni, amit vele tettek. Így vagy úgy, de meg fogják törni.
– Csend legyen, megérkeztünk! – mondta Minicuzzu, és lehaláltította a hangját.
– Ez Vicenzu Calò birtoka – szólta Rocco.
– Csend.
– De ez Vicenzu Calò birtoka – ismételte Rocco.
Minicuzzu megfordult, és az öklét rázta Rocco felé.
– Nem, ez olyan hely, ahol egy javításra váró automobil áll. Szarok rá, kié.
– Vicenzu Fiat 15-ösének nincs semmi baja. Én javítottam meg – erősködött Rocco.
Minicuzzu kinyitotta a zsebkését, és Rocco bordái közé bökött vele. – Látszik, hogy rosszul javítottad meg. Kifejezetten erre szakosodott műhelybe kell vinni – vicsorgott az arcába. – Most pedig indulj, vagy Isten a tanúm, itt hagylak a földön! – fűzte hozzá, és erősebben megnyomta a kés hegyét.
Rocco újra lehajtotta a fejét, és elindult.
Amikor az automobilhoz ért, Minicuzzu így suttogott:
– Mire van szükséged? – Intett a kisfiúnak: – Totò, hozd ide a táskát!
– Minicuzzu, kérem! Vicenzunak két családja van, akiket el kell tartania – mondta Rocco. – Minden félretett pénzét arra fordította, hogy egy árverésen megvegye ezt a katonai automobil. 1909-es évjárat, és félig tönkre volt menve. Szeretettel hozta helyre, én megjavítottam a motorját...
– És akkor? – kérdezte Minicuzzu.
– Ne tegye tönkre!

– Látni akard, mennyire szarok rá? – Minicuzzu ellökte Roccót, majd a kés pengéjét a hátsó kerékbe döfte. A kerék sziszegve leengedett. – Így ezt is megjavítjuk a műhelyben.

– Ne... kérem... – dünnyögte Rocco.

Minicuzzu nevetett.

Rocco egy pillanat alatt újra maga előtt látta a napszámosok arcát, akiket ő maga is, bár részegen, de megvert. Újra látta a rémült tekintetüket, amit rávetettek, amikor az utcán összetalálkoztak, mert tudták, hogy ő *uomo d'onore*, aki azt művel az életükkel, amit csak akar, bérgyilkos, aki tovább kegyetlenkedhet, miután büntetlenül kihúzta a seggük alól a földet, ami enni adott nekik. Újra maga előtt látta a kisgyereket, aki azon a télen éhen halt, a szülei sírásától és don Mimì emberének nevetésétől kísérve. És abban a pillanatban elképzelte Vicenzu Calò életét is, amelyet romba döntenek. De főleg saját magát látta újra három nappal korábban a mondellói tengerparton, térden állva, legyőzötten és rémülten, az ujjai között égő, véres szentképpel, miközben megesküdött, hogy *uomo d'onore* lesz. Szar ember. Aki nevetve éhezett és gyilkol. Az elmúlt napok zsidobadsága hirtelen, erőteljesen szertefoszlott, és úgy elvakította, mintha valaki fákylát nyomott volna a szeme elé.

– Ne! – kiáltotta.

És miközben Minicuzzu gúnyos mosollyal a száján a kocsi első kerekébe is beledöfte a kését, valami kattant Rocco fejében. Valami, amin nem volt képes uralkodni. Minicuzzu torkának ugrott, erővel az ablaknak ütötte a fejét, és a szilánkokra törő üveg zaja belehasított az éjszakába.

– Ki az? – Hallott egy hangot a házból.

Minicuzzu szúrta, és megsebesítette Rocco karját.

Rocco hátraugrott, és ezzel mérsékelte a szúrást. Az utcán nőtt fel, sokkal erősebb volt Minicuzzunál. És nem akart többé kísértet lenni. Semmi áron. A két lába közé rúgott, majd ököllel ütötte tovább.

– Hagyd békén, te marha! – ordította Totò, és nekiesett.

– Ki az? – ismételte a hang. Aztán a ház ajtaja kinyílt, és a gázlámpa fényében egy férfi jelent meg, kétcsövű vadászpuskával a kezében. – Tolvajok! – kiáltotta, és célzott.

– El innen! – kiáltotta Minicuzzu, miközben felkelt a földről.

Totò futásnak eredt, már amennyire a táska súlya engedte.

Az első lövés visszhangzott az éjszakában.

Minicuzzu utolérte Totòt, megragadta a mellkasát, és menekülés közben a kisfiú testével tartott pajzsot magának.

Rocco utánuk futott, lehajolt.

A kétsövű puska második lövése felvillant, majd nyögés halatszott.

Minicuzzu a földre eresztette Totòt, és továbbmenekült.

– Megöllek benneteket! – kiáltotta a férfi, kilépett a házból, és újratöltötte a kétsövű puskát.

Amikor Rocco a kisfiúhoz ért, Totò a földön nyögdecselelt. Átugrott rajta, a szíve hevesen vert, és csak arra gondolt, hogy biztonságba kerüljön, a kétsövű puska lőtávolságán kívül. De néhány lépés után megállt. Totò tovább nyögdecselelt azon a kisfiús hangján. Nem hagyhatja ott. Visszafordult, a vállára vette, és megszabadult a nehéz szerszámos táskától. Mielőtt a harmadik lövés visszahangzott volna, eltűntek az éjszakában.

Mire a házához ért, Minicuzzu már felszállt a csézára, és éppen a lóra csapott volna. Rocco a földre fektette Totòt, és még mindig a harag prédájaként, ami felébresztette a zsidbadtságból, a gallérjánál fogva megragadta Minicuzzut, és lerántotta a porba.

– Gyáva! – ordított rá, és ököllel megütötte. Rávetette magát, és ütni kezdte, mintha megbolondult volna. – Megöllek! – ordította, a szemébe olyan düh ült ki, amin nem tudott uralkodni.

– Hagyd békén, te nyomorult!

Rocco megállt, visszatért a valóságba. A szíve majd felrobbant a mellkasában, a levegő égette a tüdejét.

Totò sírt.

Rocco odament hozzá. Láta, hogy a jobb combján megsebesítették a golyók.

– Fáj... – nyögte Totò. – Fáj...

– Gyáva – ismételte Rocco Minicuzzunak, aki vértől maszatos arccal felállt. – Először pajzsod használtad, aztán otthagytad!

– Te két lábon járó halott vagy – vinnyogta Minicuzzu, és felkászálódott a csézára. – Totò, igyekezz! – kiáltott a kisfiúnak.

– Hová még? – kérdezte Rocco Totótól, aki még mindig sírva a cséza felé vonszólódott. – Hagyta volna, hogy megöljenek!

– Nem, nem igaz! – kiáltott könnyek között Totò.

– Totò... – szólt Rocco, és karon fogta. Próbálta megállítani.

– Hagyj békén! – kiáltotta Totò.

– Hagyta volna, hogy megöljenek! – kiáltott rá Rocco.

– Nem! Ő szeret engem!

Rocco elengedte. Nem talált szavakat. Nézte, ahogy Totò elvonszolja magát a csézáig, miközben a vér elszínezi a lábát.

Minicuzzu megragadta a kisfiút, és felhúzta a bakra. Aztán megostorozta a lovat.

– Hol a táska? – kérdezte, miközben távolodtak.

– De hát ő dobta el...

Minicuzzu lekevert neki egy pofont.

– A táskáért te vagy a felelős! – Aztán Rocco felé fordult, és miközben elveszett a Boccadifalco negyedben, ahol másnap senki nem fogja azt állítani, hogy hallott vagy látott volna valamit, azt ordította: – Két lábon járó halott vagy!

Rocco úgy érezte, kiürült. Amit Totò tett, az a népe története volt. Nem lehetett nyerni. Senkinek nem lehetett. Örület. Átok. Vad és fájdalmas haragot érzett, amely a mellkasát perzselte. Ugyanakkor kellemetlen érzése támadt a vak düh miatt, amellyel Minicuzzunak nekiesett. Ha Totò hangja nem állítja meg, és nem téríti vissza a valóságba, megölte volna, gondolta összezavarodva. Már éppen belépett volna a házba, de megállt. Megfordult. A csillagfényes éjszakában ki tudta venni Boccadifalco kis temetőjének falát, amelyben itt-ott egy-egy rés nyílt.

Súlyos léptekkel közeledett. Mintha valami hívná.

A falhoz ért, és átmászott rajta.

Körülötte mindenütt csak kicsi és viharvert kereszték álltak, kivéve egy fehér márvány sírkövet, amely egy rendes temetőben fel sem tűnt volna, itt viszont úgy szembe ötlött, akár egy mauzóleum. A sírkövet don Mimì Zappacosta fizette.

Rocco megállt előtte.

A közepén egy vékony bajuszú férfi fényképe állt, immár kifakította a nap, és bár nem tudott olvasni, tudta, mit írtak alá: „Carminé Bonfiglio, becsülettel halt meg”. Majd rövid életének dátumai: „1871. április 12. – 1905. szeptember 23.”.

Rögtön alatta egy másik fénykép, amely kontyba tűzött, világos hajú nőt ábrázolt, ő is nagyon rövid életet élt, és a felirat: „Domenica Bonfiglio, szül.: Chinnici – 1876. január 3. – 1911. december 9.”.

Rocco nézte a gyomot, amely a sírkő körül nőtt, de nem tépte ki. Nem azért jött, hogy takarítson, sem pedig azért, hogy imádkozzon.

– Próbáltam úgy tenni, ahogy akarta, anyám – kezdett bele keserű felhanggal. – Újra igent mondtam don Miminek. – Le-

halkította a hangját. – De csak azért, mert gyáva vagyok. – Az ajka bánatos mosolyra húzódott. Aztán újra az anyja fényképét nézte. – Most viszont fogja be a fülét, mert olyan dolgokat kell mondanom, ami nem fog magának tetszeni! – mondta lágy hangon, amelyből érezni lehetett, mennyire szerette ezt az asszonyt, aki a világra hozta. Akkor nagyon lassan a férfi fényképére emelte a tekintetét. – Apám, tudom, hogy szégyenkezik miattam... – kezdett bele rekedt hangon. Mélyet sóhajtott, mert az, amit mondani készült, ólomsúlyként nehezedett a szívére. De eljött az ideje, hogy megszabaduljon ettől a tehertől. – De én is szégyenkezem maga miatt. – A hangja a torkában rekedt. Ezek a szavak a mennydörgés erejével visszhangoztak a fülében. – Azt beszélnek, hogy több embert gyilkolt meg, mint ahány gidát. – Nehezen nyelt. A szája kiszáradt. A harag és a fájdalom keveredett benne. – És szégyellem magam a népünk miatt, amely... amely csak azért tisztel engem, mert egy... – megakadt, ökölbe szorította a kezét – egy... gyilkos fia vagyok. – Mély levegőt vett, próbálta türtőztetni azt az utolsó érzelmet, amely kitörni készült. Összeszorította a fogát, mígnem már csikorgott. És amikor érezte, hogy a könnyektől fátyolos lesz a szeme, így kiáltott: – Gyűlölöm, apám! És ígérem itt, a sírjánál, hogy soha nem leszek maffiózó! – Ekkor térdre rogyott, agyonnyomta annak a horderéje, amit még magának sem vallott be soha. Az egyik kezét a késelésben szerzett sebéhez emelte a karján, belenyúlt, majd haraggal összemaszatalta az apja fényképét. – A véretem akarta? – kérdezte tőle. – Tessék. Mind a magáé. – Aztán a földre támaszkodott a kezével, ahová a szüleit temették, és úgy maradt, csendben, olyan sokáig, amíg az érzelmei földrengésén túl a szavai visszhangja is elveszett. Amikor már teljes volt benne a csend, lehajtott fejjel, az arcát barázdáló, záporozó könnyekkel a piszkos kezét a nadrágjába törölte. Utána újra az apja fényképe felé nyúlt, de ezúttal harag nélkül, csupán fájdalommal, akár egy simogatás, és letörölte róla a vért. – Amikor kicsi voltam, azt hittem, maga egy hős. – Megakadt, nehezen nyelt, mert az, amit mondani készült, rettenetes igazság volt. – Én teljes szívemből szerettem, apám – dűnnyögte végtelen fájdalommal a hangjában.

Amikor hazaért, a fejében már egyetlen gondolat sem volt. Ruhástul az ágyára vetette magát.

Nem mozdult, a szeme tágra nyílt a sötétben, várt, amíg hajnalodni nem kezdett. És akkor sem mozdult, amikor a kis templom

harangja delet ütött, a kabócákkal együtt. És akkor is ott volt még, amikor a kabócák késő délután abbahagyták a ciripelést.

Akkor hallotta, hogy egy cséza megáll a háza előtt.

„Jönnek” – gondolta egyfajta megkönnyebbüléssel a közelgő vég miatt.

Egy pillanattal később az ajtót berúgták, és két lefűrészelt csöví puskás férfi berontott a házba. Az ágyában találták.

Rocco szó nélkül méregette őket. Szinte semmit nem érzett.

Az egyikük hirtelen megforgatta a fegyverét, és a fatussal halántékon vágta.

Rocco csont zaját hallotta, és erős perzselést.

És miközben minden elsötétült, arra gondolt, hogy soha senki nem készített róla fényképet, hogy a sírkövére lehessen tenni, az apjáié és az anyjáié mellé.

Poltavai kormányzóság, Orosz Birodalom, Lengyelország

Ráhel egy kis tisztáson találta magát, a rét zöldjét pipacsok miriádja pettyezte, vörösén csillogtak a napfényben. Érezte, hogy édes béke tölti el, a boldogsághoz hasonló. A napsugarak, amelyek a derült égen ragyogtak, melegség kellemes érzetét kölcsönözték neki. Mezítláb volt, de nem fázott, és a sűrű, puha fű érintése kellemes volt. Mosolygott.

De aztán észrevette, hogy nem mindenütt nőnek pipacsok. Egyfajta hullámzó, görbe vonalat alkottak, amely az erdő felé vezetett. És volt valami hamis ebben a paradicsomban, még ha nem is értette az okát.

Tett egy lépést a vörös virágok folyama felé, amelyek utat mutattak neki, miközben az egy pillanattal korábbi belső béke recsegni-ropogni kezdett, utat engedve a riadalomnak. De nem állt meg. Az első pipacshoz ért, és megsimogatta. Amint megérintette, a párta mintha elolvadt volna, és vörös, nyúlós nedvvel kente össze a kezét. Próbálta a ruhájába törölni. De a nedv nem jött le az ujjbegyeiről.

Növekvő nyugtalanság lett rajta úrrá, ahogy folytatta az útját. És látta, hogy amiket pipacsnak vélt, ugyanolyan vörös és nyúlós nedvfoltok voltak, mint ami az ujját összekente. Vérnyomokon tapos, gondolta, miközben egyre nehezebben kapott levegőt. Amikor lenézett, látta, hogy a lábából és a ruhájából ömlik a vér.

De nem volt hozzá ereje, hogy visszaforduljon és elmeneküljön. Valami ösztönözte, hogy kövesse ezt a vörös sávot. Valami vonzotta, akár egy hatalommal bíró, néma hívás. A halál érze-